

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Andra Kammaren. N:o 53.

Fredagen den 16 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 9 innevarande maj förda protokoll.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda bevillningsutskottets betänkande n:o 39 och Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 41.

§ 3.

Fortsattes den från gårdagens sammanträde uppskjutna öfverläggningen angående *punkten* 3:o af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen äfvensom inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Andra Kammaren; och lemnades dervid, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Ang. valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Friherre von Knorring, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då, med anledning af den kongl. propositionen angående rösträttens utsträckning vid val till denna kammare, jag vågat jemte några andra afgifva en motion i frågan, var det ingalunda min tanke, att de föreslagna bestämmelserna i denna motion skulle komma att i sin helhet antagas. Jag ville endast dermed beteckna, att enligt min uppfattning borde rösträtten utsträckas ungefär så långt, som angåfves genom kommunalstrecket, äfven om jag icke kunde gilla denna form, samt att i sammanhang dermed rösträtt borde meddelas innehafvare af så kallade jordtorp. Äfven ville jag dermed beteckna, att enligt min åsigt borde, för den händelse rösträtten utsträcktes så långt, som föresloges, åtgärder vidtagas med afseende å städernas ställning, hvilka ju innehafva en privilegierad rösträtt. Hvad som borde åtgöras i detta hänseende var föremål för olika tankar inom den krets, som jag rödde mig i. Somliga ansågo, att införandet af lika rösträtt för stad och land vore till-

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

räckligt. Andra åter ansågo, att det var en vigtig fråga att med städerna förena municipalsamhällen och köpingar med minst ett tusen invånare. Andra slutligen ansågo, att man borde taga hänsyn till båda dessa förhållanden.

Under sådana omständigheter ansåg jag det vara lämpligast att affatta 13 § på det sätt som skedde, i det jag dermed sökte bereda en basis och en plattform för konstitutionsutskottet och möjligen andra förslagsställare att stå på vid afgifvande af sina förslag. Det har också visat sig, att uppfattningarne i detta hänseende fortfarande äro olika, ty konstitutionsutskottet har ju föreslagit, att municipalsamhällen och köpingar med minst ett tusen invånare skulle förenas med städerna, under det att å andra sidan ett förslag framställdes i går af herr Pehr Pehrson i Törne-ryd, som gick ut på lika rösträtt för stad och land, med förut-sättning att köpingar och municipalsamhällen skulle — om jag så får säga — ligga der de nu ligga. Till detta förslag vill jag ansluta mig.

Innan jag närmare inlåter mig på frågan om städernas ställning, skall jag be att få tillkännagifva, att jag är med om affattningen af 14 § i konstitutionsutskottets förslag, sådan som den der befinner, ehuru jag i likhet med en talare i går afton anser, att vissa bestämmelser deri kunde vara bättre. Sålunda anser jag, att det sätt, hvarpå frågan om de 25 åren der blifvit behandlad, icke är så bra som den lösning, samlingspartiet föreslagit i detta hänseende. Äfven anser jag, att utskyldsstreckket kunde något förmildras. Men för uppnående af enighet vill jag icke yrka någon ändring häri, utan vill jag för min del acceptera §:n sådan den af utskottet är föreslagen.

Hvad nu den lika rösträtten för stad och land beträffar, anser jag den vara grundad på full rättvisa och derjemte öfverensstämmande med den allmänna folkuppfattningen. Jag vet, att *detta* låter illa i öronen på dem, som anse, att den allmänna folkuppfattningen uteslutande återgifves af de tänkesätt, som förefinnas i de större städerna, eller i allmänhet i städerna. Men det finnes ju dock en befolkning på landet af 4 millioner — och denna befolkning utgör väl ändå den största delen af Sveriges invånare. Och jag tror, att det icke är många landtbor — om de tillfrågas om sina åsikter i denna fråga — som icke, för så vidt de hafva sina tankar rigtade på saken, önska lika rösträtt för stad och land, om rösträtten skall utsträckas. Jag sade, att ett yrkande på lika rösträtt för stad och land vore grundadt på *rättvisa*; detta ligger i sakens natur, då de skäl, som funnos 1866 till de nuvarande bestämmelserna, ej mera föreligga. Ty ej lär man nu kunna åberopa, att industrien så godt som ensamt har sitt säte i städerna och att allmänbildningen ej är utbredd på landsbygden. *Industrien* har ju numera fått en ofantlig spridning äfven på landsbygden. Det är icke på det sätt, som jag hört några talare säga, att det

endast är i municipalsamhällen och köpingar, som landsbygdens industrier och fabriker äro förlagda. Nej, mina herrar, de finnas äfven på många andra orter. Jag vill endast erinra om den stora sågverksindustrien utefter Bottniska viken från Upland ända upp till Kalix, och att det finnes i samband med bruksdriften en industri, som bildar en bred gördel från Upland och Gestrikland ända till norska gränsen. Jag vill äfven erinra om sockerindustrien med flera i Skåne. Större delen af dessa industrier är icke förlagd i municipalsamhällen och köpingar, utan finnes på rena landsbygden.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Hvad *bildningen* beträffar, lärer det icke kunna förnekas, att — tack vare våra folkskolor af alla slag — densamma höjt sig allt mer och mer på landsbygden, så att brist i detta hänseende ej heller lär kunna åberopas såsom skäl för, att invånarne derstädes icke böra hafva lika stor rösträtt som invånarne i städerna. Möjligen vill man framhålla, att den *högre* bildningen och den *högre* kulturen finnes bättre och mera mångskiftande representerad i städerna än på landet. Jag vågar dock vädja till herrarne, om man kan påstå, att våra småstäder i allmänhet härutinnan stå mycket högt. Då man under debatten i går hörde talas om, att landtmännen äro så väl representerade i Första Kammaren, vill jag för öfrigt framhålla, att den högre bildningen och den högre kulturen väl må anses vara lika bra representerade i den kammaren som landtmännen. Men finnes väl dessutom någon säkerhet för att, i händelse rösträtten utsträcker, dessa mångskiftande arter af den högre bildningen och kulturen verkligen blifva genom valen representerade här i kammaren? Jag tror icke man kan säga någonting med visshet i detta hänseende.

Jag erinrar mig, att det i går var en talare på stockholmsbänken, som yttrade, att det skulle vara synnerligen orättvist att inskränka städernas representantantal särskildt ur den synpunkten, att en mängd mindre städer då skulle blifva sammanslagna till en valkrets, oaktadt de lågo på långt afstånd från hvarandra. Jag tror, att, om lika representationsrätt för stad och land nu blefve införd, skulle enligt folkmängdsförhållandena 1899 stadsrepresentanternas antal blifva ungefär 50 i denna kammare. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att genast efter det nya representationskickets införande 1866, blefvo stadsrepresentanterna 55, om jag ej missminner mig. Svårigheterna eller olägenheterna borde nu icke blifva större i detta hänseende, än de voro då. De borde tvärtom blifva lindrigare i följd af den ofantliga utveckling i kommunikationsväsendet, som sedermera uppstått, hvarigenom städer, som ligga på större afstånd från hvarandra, numera hafva vida lättare att lära känna hvarandra, hvarandras tänkesätt och kandidater än vid den tiden.

Det är i sammanhang härmed en annan omständighet, som jag ber att få nämna. När representantantalet för städerna är

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

fixt, såsom för närvarande är fallet, blir följden under tidernas längd den, att efter flere valkretsindelningar de större städernas representantantal kommer att ökas på bekostnad, icke af landsbygdens representanter, utan på bekostnad af de mindre städernas representanter. Detta har sin naturliga anledning dels deri, att folkmängden i de större städerna brukar ökas med starkare fart än i de mindre städerna, och dels i den omständigheten, att enligt grundlagen vid valkretsindelning representanterna för de större städerna — jag menar dermed dem, som på grund af sin folkmängd kunna välja minst en representant — skola uttagas först, hvarefter hvad som blir öfver af de 80 platserna tillfaller de mindre städerna. Jag skall med anledning häraf be att få uppläsa ett anförande, som hölls i denna kammare 1894, då bestämmelserna om städernas nuvarande representation blefvo antagna. Det lyder så:

»Man har tvistat om, huruvida det hvilande förslaget skulle innebära en fördel för de mindre städerna på de större städernas bekostnad eller tvärtom. Önskligt är ju, att under första skedet af förslagets tillämpning antalet af de mindre städernas representanter verkligen kommer att ökas, men under en fortsatt tillämpning kommer för hvarje ny tioårsperiod valkretsarne för de mindre städerna att minskas, icke blott därför, att en eller annan af dessa städer kommer att rycka upp till den folkmängdssiffra, att staden sjelfständigt får utse representant, utan äfven derigenom, att de större städernas ökade folkmängd betingar ett ökad antal representanter, ty lagen är ju sådan, att de sjelfständigt väljande kommunernas behof af representanter i första rummet skall fyllas och först sedermera kommer öfverskottet att fördelas på de mindre stadskommunerna. De mindre stadskommunernas stadsvalkretsar komma därför att under tidernas lopp allt mer och mer minskas».

Hvem var det, som höll detta anförande? Jo, då i lifvet varande landshöfding Themptander, som hade sin plats här på stockholmsbänken.

Vi se sålunda, att den ordning, som för närvarande finnes i afseende på städernas representation, kan ur mer än en synpunkt behöfva förändring.

Det gör mig ondt, om man fattar mitt anförande såsom ett uttryck af fiendskap mot städerna. Det är ingalunda min mening. Jag uppskattar tvärtom högt de stora förmåner, som städerna bereda landet i dess helhet och äfven särskildt landsbygden. Men när det är fråga om sådana saker som dessa, så få herrarne icke undra på, att man vill uttala hvad man anser rättvisan kräfva.

Det antyddes och uttrycktes af några talare i går, att landtmännens antal och betydelse i denna kammare äro alldeles för stora. Det var ärligt och öppet uttryckt. Ty man vet, att den åsigten mycket ligger till grund för den nuvarande rösträtts-

rörelsen. Jag vågar emellertid derpå svara, att herrarne kunna vara fullt vissa om, att, till och med om den nuvarande rösträttsordningen bibehålles, i alla fall landtmännens antal och inflytande i denna kammare komma att minskas. Så har visat sig vara förhållandet under de senare kanske 10 eller åtminstone 6 åren. Och med hvilket förslag, som än framlägges angående förändrad rösträtt, lär det icke kunna undvikas, att landtmännens antal och inflytande här förminskas. Det inse och erkänna vi fullkomligt; och om jag omfattar herr Pehr Pehrsons i Törneryd nu framlagda förslag, sker det således icke därför, att jag tror, att landtmännens nuvarande inflytande skall genom detta förslags antagande kunna *bibehållas*. Men jag tror, att genom detta förslag man kan få en motvigt, så att antalet och inflytandet icke sjunka så snabbt, som våra motståndare vilja.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Det kan icke nekas, att dessa hafva sträfvat rätt länge att komma till makten i kammaren och i samhället. Jag säger visst icke, att de vilja förvärfva makten blott af maktlystnad, utan jag är fullkomligt öfvertygad om, att de vilja förvärfva den, emedan de tro, att de skola kunna begagna den till fördel för fäderneslandet och samhället. Men *då*, mina herrar, må det också medgifvas, att *vi* hafva lika stor rätt att från *vår* ståndpunkt anse, att det är lämpligt för landet och samhället, att icke vårt inflytande och vårt antal *förminskas* så snabbt och i så hög grad, som man önskar och visar sig önska genom det förslag i afseende på rösträttens utsträckning, som från sådant håll blifvit framställt.

Jag har läst i tidningarna på senare tiden beskyllningar mot landtmännen för *klassegoism*, och det naturligtvis, emedan de icke vilja antaga ett rösträttsförslag, som sannolikt inskränkte dem till en obetydlig minoritet i denna kammare.

Det är dock alldeles för mycket. Man kan väl söka skydda sig sjelf och skydda sin ställning, men på samma gång anse, att det är fördelaktigt och nyttigt för staten och samhället, att man så gör. Jag menar, att sådana beskyllningar äro orättmätiga och höra utebli, ty, i fall de fortsättas, kunna lika starka beskyllningar från vår sida riktas åt motsatt håll.

Det von Friesenska förslaget har vunnit stor anklang i denna kammare, hvilket framgår deraf, att det undertecknats af 82 ledamöter. Jag har funnit detta förslag i vissa afseenden ganska tilltalande, när man läser det i den lagform, hvori det föreligger. Det har rena linier, så att säga, och, såsom en talare till förmån för detsamma yttrade, det synes hafva en fast konstruktion. Men det finnes en förklaring eller ett bihang till detta förslag i form af en annan motion, som innehåller ett förslag till skrifvelse; och, om man läser igenom *den* motionen, får man en annan uppfattning af hvad som åsyftas med den första motionen än man hade, då man först läste densamma.

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

En utsträckning af valrätten till denna kammare till kommunalstrecket, har, tror jag, af de fleste uppfattats så, som om det gälde en utsträckning till det kommunalstreck, som *nu* finnes. Om man deremot läser den andra motionen, finner man, att detta icke är meningen. Man uttalar der först och främst, att kommunal rösträtt bör skiljas ifrån skattskyldighet till staten — och detta är ju alldeles riktigt och fullt öfverensstämmande med nyare åsichter i fråga om våra skatteförhållanden. Derjemte säger man i motiveringen, att rösträtten bör vara fäst vid erläggandet af direkt skatt till kommunen för en inkomst af 500 kronor — och detta låter ju äfven bra; men det heter i detta hänseende »om än aldrig så obetydlig skatt». Detta fick sitt uttryck af en talare i går, som yttrade sig till förmån för förslaget sålunda, att, om man erlägger, sade han, en »personlig afgift» till kommunen för hvad man är taxerad till, bör man få rösträtt i kommunen och således äfven rösträtt vid val till Riksdagens Andra Kammare. Jag förmodar, att han menade en personlig afgift i städerna, men en fyrk å landet, en personlig fyrk, som påföres den, som är taxerad för skattskyldighet till kommunen till 500 kronors inkomst. Om nu meningen är, att en person skall å landet påföras endast en fyrk för en sådan inkomst af 500 kronor, hvad innebär detta? Då fyrken på landsbygden har ett värde af 50 öre i medeltal, skulle sålunda en direkt skatt till kommunen af 50 öre medföra rösträtt i kommunen och dermed äfven rösträtt vid riksdagsmannaval till Andra Kammaren.

Om dessa bestämmelser komme att införas, tror jag icke, att det vid val till Andra Kammaren blefve någon väsentlig skilnad mellan rösträtt på grundvalen af kommunalstrecket och allmän rösträtt. Ty nog skulle många blifva benägna att låta upptaxera sig till 500 kronors inkomst för att få politisk rösträtt, om de icke därför behöfde erlägga större skatt än 50 öre till kommunen. Man kan möjligen säga, att taxeringsmyndigheterna ej skulle upptaxera personer till 500 kronors inkomst, om de icke ega den. Men det skulle ingen taxeringsmyndighet kunna vägra. Kommer en person och säger: »jag har så och så stor inkomst», blir han nog taxerad dertill. Det är detta förhållande — oafsedt den olika representationsrätten för stad och land — som gör, att jag icke kunnat biträda det von Friesenska förslaget.

Efter den långa diskussion, som här förekommit, är det temligen onödigt att kritisera så väl von Friesens som Pehr Pehrsons förslag, ty den karakteristiska skilnaden mellan dem består utan tvifvel deri, att det von Friesenska förslaget bereder tillfälle för dem, som snart vilja komma till makten och till allt inflytande här i kammaren, att lätt och skyndsamt uppnå detta mål, hvar emot det Pehr Pehrsonska förslaget uppskjuter tidpunkten för en sådan förändring, äfven om det icke komme att lägga stora hinder i vägen därför. Genom det sistnämnda förslaget komme så-

lunda en tid framåt ett ej oväsentligt landtmannainflytande att fortfarande bibehållas i denna kammare till, såsom jag tror, landets bästa. Jag tror icke, att motståndarne kunna öfvertyga hvarandra om hvilketdera förslaget är det bästa.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

För min del, herr talman, ber jag att få yrka bifall till Pehr Pehrsons förslag.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af herr Redelii yttrande under gårdagens debatt. Såvidt jag fattade honom rätt, sade han, att han, så länge han förmådde, skulle rösta mot alla sådana förslag som de nu här föreliggande, och han angaf som motiv för ett dylikt votum, att genom antagandet af något af de nu förevarande förslagen skulle landtmännens intressen »undanskjutas» och deras inflytande minskas. När herr Redelius sedan genom exempel skulle bevisa, huru väl de nu makthafvande landtmännen hafva skött sig och förstått att taga vara på sina intressen, så påstod han, att landstingen hufvudsakligen genom landtmännen hafva tillsatt Första Kammaren, men att flertalet af Första Kammarens ledamöter voro från städerna. Detta exempel anförde visserligen herr Redelius för att visa, att landtmännen icke hafva på något sätt gjort sig skyldiga till oginhet mot städerna, men just den omständigheten, att herr Redelius använder detta exempel, hänvisande till Första Kammarens sammansättning, för att visa, huru väl de nuvarande landtmännen användt sin makt, uppenbarar på samma gång mycket af hans hjertas tankar. Redan derigenom, att herr Redelius med en viss tillfredsställelse hänvisar till Första Kammarens sammansättning såsom en värdig frukt, uppdragen på landtmännens åker, har han åt landtmännen skrivit ett betyg, som jag för min ringa del skall undanbedja mig, ett betyg, som jag tror det vore bättre att herr Redelius stoppade i sin egen ficka. Herr Redelius har naturligtvis rättighet att hysa hvilka politiska åsikter som helst, huru antiqverade dessa åsikter än må vara, och han må gerna ställa sig på den ståndpunkt, som utmärkes af det nuvarande politiska strecket, och han må stå der och stampa, så länge han vill, jag vill blott protestera emot, att han dermed på något sätt främjar allmogemännens eller hemmansegarnes intressen. Vi allmogemän hafva icke så tränga vyer och så småfnaskiga åsikter, att vi ett ögonblick skulle kunna förledas att tro, att vårt inflytande och våra intressen skulle stärkas genom att pålägga bördor utan att gifva politiska och medborgerliga rättigheter åt både små fastighetsegare och ordentliga arbetare, som deraf hafva gjort sig väl förtjenta. Det gör mig verkligen ondt, att man i hemmansegareklassens namn uppträder och vill förvägra hederliga medborgare de rättigheter, som böra tillkomma dem.

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Enligt min uppfattning är herr Redelius till hela sin läggning och politiska åskådning mycket mera lämpad att föra långkatekesens än allmogemännens talan. Detta beträffande herr Redelius.

Jag ber att sedan få säga några få ord med anledning af herr Dahns yttrande.

Herr Dahn frågade ungefär så här: Kunna herrarne tänka sig en jordbruksfastighet på 100 à 300 kronor? Ja, enligt statistiken finnes det 9 sådana jordbruksfastigheter just i Oxie härad, herr Dahns egen valkrets, och i hela Malmöhus län icke mindre än 342 stycken; men dessa äro nog för små för att en skåning skall kunna se dem. Men om nu herr Dahn icke kan upptäcka några små fastighetsegare, hvad är det då som gör, att herr Dahn har en sådan förskräckelse för att sänka strecket, så att, om det nu händelsevis skulle finnas någon mindre fastighetsegare, denne skulle få samma medborgerliga rättigheter som vi öfriga? I det län, som jag tillhör, finnes det enligt den statistik, som blifvit till oss utdelad, 936 stycken sådana små fastighetsegare, och jag kan försäkra herrarne, att dessa äro lika fosterländskt sinnade som trots någon och älska sin lilla torfva och sin koja lika högt som den store jorddroten sin egendom och sitt slott. Ty dessa små fastigheter, dessa oansenliga kojor egas af ett sparsamt och idogt folk, som kämpar livvets hårda strid icke för lyx och öfverflöd, utan för ett dagligt bröd och för sin existens. Det finnes enligt den nyss åberopade statistiken i vårt land öfver 6,000 sådana fastighetsegare, som hafva en fastighet, upptaxerad från 100 kronor till 300 kronor. Jag vill då fråga: Är det verkligen ett uttryck för fosterländskt sinnelag att låta dessa små fastighetsegare fortfarande stå under strecket och tillhöra de missnöjdas led? Är det fosterländskt och politiskt klokt att utestänga dessa ärliga arbetare ifrån delaktighet i de politiska rättigheterna, därför att de icke kommit upp till det politiska strecket? Jag blott frågar. Min uppfattning är, att samhällets väl och bästa befordras i hög grad derigenom, att vi gå rättmätiga och billiga anspråk till mötes.

Till sist ber jag att få säga några ord om de nu föreliggande förslagen.

Det torde dervid knappast löna mödan att yttra sig om konstitutionsutskottets förslag, ty det är väl ändå att spilla krut på döda hökar, som ordspråket säger.

Beträffande åter Kongl. Maj:ts förslag ber jag att få nämna, att, då jag först blef i tillfälle att taga del af detta förslag, väckte det hos mig icke så litet missnöje, då jag fann, att det s. k. utskyldsstrecket var på ett betänkligt sätt skärpt, hvarjemte det var ett och annat i öfrigt, som jag icke kunde gilla. Min första tanke då var dock, mina herrar, denna: Ha vi ändtligen fått en regering, som åtminstone i så pass hög grad har vågat

att gå de liberalas önskningsar till mötes? Jag tror, att, om vi, de frisinnaade och liberale i landet, omfattat detta förslag med någon större välvilja och sökt att arbeta bort de utväxter hos detsamma, som vi icke kunnat gilla, så skulle det ha kunnat göras något af detta förslag. Nu deremot har alltsammans upplöst i ett virrvarr och ett oöfverskådligt kaos, så att man knappast vet, huru det kommer att sluta. Hvad beträffar det så mycket förhånade *giftermålsstrecket*, var detta visserligen en nyhet, som vi icke voro vana vid, men jag vågar dock säga, att, om det var en nyhet, så var den sannerligen icke till de mindres nackdel, utan till deras fördel. Jag kan gerna medgifva, att detta streck var temligen onödigt och kanske i någon mån opåkalladt, men det var dock icke så afskräckande och farligt, att man därför skulle bemöta detta förslag med hån och löje. För min del hyser jag, som sagdt, den uppfattningen, att, om de liberale rundt i landet omfattat Kongl. Maj:ts förslag med större välvilja, skulle vi också ha fått röna något mera understöd för det förslag, som de med mig liktänkande hafva framburit. Nu deremot synes det mig, som om regeringens kraft blifvit försvagad och dess arm förlamad genom hånets gissel, så att vi icke kunna påräkna regeringens understöd för genomdrifvandet af vare sig den ena eller andra reformen på detta område. Detta är emellertid en politik, som jag för min del icke kan gilla. Jag har med ledsnad sett, med hvilken förnöjelse de konservativa tidningarna i vårt land ha instämt i de frisinnaade tidningarnas hån mot det kongl. förslaget, naturligtvis af helt andra motiv än dessa. De frisinnaade ha gisslat och hånat detta förslag, därför att det icke gått långt nog. De konservativa ha instämt i detta hån på den grund, att de tyckte, att det gick för långt. Nu säger man, att regeringen hade bort taga hänsyn till förhållandena ute på landsbygden, och man har klandrat regeringen för att den icke kastat sina blickar utåt och sett efter, huru det står till i landet. Ja, ingen önskar högre och hellre än jag, att regeringen måtte akta på de rörelser, som pågå ute i vårt land. Hvad är då det för rörelser? Jo, det pågår en lifskraftig rösträttsrörelse, men äfven en lika lifskraftig rörelse *mot* denna rösträttsrörelse. För min del skulle jag dock nästan vilja säga, att jag helst sett, att regeringen icke tagit allt för stor hänsyn till, huru förhållandena gestalta sig ute i bygderna, utan att regeringen uteslutande rigtat sin uppmärksamhet derpå: hvad är det, som i denna stora fråga är *rätt* och *billigt*, *klokt* och *gagneligt* för vårt folk? — samt att regeringen efter den måttstocken hade utarbetat ett förslag, för hvars genomdrifvande den insatt all sin energi.

Huru ställer sig nu saken, om vi taga hänsyn till ställningen ute i landet? Konstitutionsutskottets förslag skulle nu vara ett uttryck för denna ställning, och likaså skulle äfven debatten i båda kamrarna vara det. Men hvilken ledning har man af våra

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

anföranden och af vårt uppträdande här? Den ene vill ju ett, den andre ett annat. Hvad vore då riktigare, än att regeringen ville insätta all sin kraft för att få något på detta område genomfördt? Nu är, som jag nyss yttrade, alltsammans upplöst i ett ohjelpigt kaos.

Här föreligga nu flera förslag.

Hvad beträffar konstitutionsutskottets förslag, har jag redan uttalat, att jag icke anser mig behöfva upptaga detsamma till bemötande, då dess uppehållsmän redan förkastat det.

Då upptager jag närmast det förslag, som framlagts af herr Pehr Pehrson i Törneryd. Jag erkänner, att det är mycket i detta förslag, som tilltalar mig, men då jag på samma gång — såsom jag haft äran anförä — är en varm vän utaf de små fastighetsegarne och önskar, att de måtte få medborgerliga rättigheter, kan jag icke förledas att taga ett förslag, som utesluter dessa. Man säger, att detta är ju endast ett fåtal, en obetydlighet, som det kan blifva fråga om, men, mina herrar, det är ingen *obetydlighet*. Det gäller *rättvisa* eller *orättvisa* mot en medborgarklass, och detta är för mig nog att bestämma mitt votum i denna fråga. Jag medgifver gerna, att i herr Pehr Pehrsons förslag beträffande likställighet mellan land och stad ligger mycket, som tilltalar mig, och hade han endast velat taga steget fullt ut, d. v. s. också borttagit skrankorna, så att man icke hade denna besynnerliga valkretsindelning — för hvilken herr Hammarlund i går afton tydligt och klart redogjorde — skulle jag ha varit mycket mera frestad att ansluta mig till hans förslag, oaktadt dessa små fastighetsegare från 100 till 300 kronor äro der uteslutna. Det vill synas, som om alla de förslag, som jag hittills berört, äro af sådan beskaffenhet, att man vill ha några stötestenar kvar. Jag vill icke säga, att detta varit herr Pehr Pehrsons afsigt, ty jag vet, att han redligen önskar en lösning af rösträttsfrågan och att han helst önskar, att denna fråga måtte så snart som möjligt kunna få afskrifvas från dagordningen, men hans förslag lider, som helt naturligt är, då det i en hast blifvit utarbetadt, af sådana brister, att jag för min del har svårt att gilla detsamma.

Jag kommer således, herr talman, icke till något annat resultat, än att jag nödgas yrka afslag å de nu föredragna förslagen. Jag kommer, när tid blir, att ansluta mig till den af herr Sixten von Friesen afgifna motionen.

Herr *Göthberg* instämde häruti.

Herr Lindhagen: Herr talman, mina herrar! Jag hade egentligen ämnat yttra mig om den speciella fråga, jag väckt i Riksdagen, men jag skall be att i sammanhang dermed äfven få uttala mig något om sjelfva hufvudsaken.

För tre år sedan väckte jag i Riksdagen motion om allmän rösträtt, och den motivering denna motion innehöll gaf anledning till, att motionen vid mer än ett tillfälle från konservativt håll på det högsta förlöjligades. Deraf har jag styrkts i den uppfattningen, att motiveringen var riktig, och det är också för mig ett behof att nu förklara, att jag grundar mina sympatier för allmän rösträtt på de skäl, jag då anförde. I öfverensstämmelse med denna uppfattning är det också klart, att jag vid den votering om allmän rösträtt, som kommer att ega rum, äfven skall bidraga med min röst att för den få en så stor minoritet, som möjligen kan åstadkommas.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Men vi, som äro anhängare af allmän rösträtt, och på samma gång tillhöra liberala samlingspartiet, vi hafva ansett, att för oss blir det också en hufvudfråga att samlas kring det förslag, som ursprungligen framstälts af herr von Friesen. Detta förslag framkom på en tid, då rösträttsfrågan låg i hög grad nere, och det kan därför med skäl sägas hafva varit den brygga, som ganska skickligt lades öfver en försumpad mark. För närvarande ha förhållandena så till vida ändrat sig, att, genom härordningsförslagets antagande, utvecklingen utom riksdagen i ganska mycket gått förbi detta program, men vi måste äfven nu rösta för det och detta af två anledningar. Skulle nemligen, såsom fråga är, en skrifvelse komma till stånd, som begär utredning angående allmän rösträtt, vore det dock af vigt, att man genom antagande af detta förslag finge fastslaget, att den blifvande utredningen icke får bjuda på något, som är mindre effektivt än detta förslag. Och vidare ställer sig för mig frågan så, att dessa skrifvelsförslag, som framkommit här, delvis äro af den beskaffenhet, att den största fara synes vara förhanden, att de skola försumpa hela saken, så extensiva och fulla af garantier som de äro. Det vore därför under alla omständigheter bra att ha hvilande ett förslag, som af en mängd anhängare af ett skrifvelseförslag öppet betecknas såsom för radikalt och verkligt också enligt vår uppfattning innefattar en ärlig och jemförelsevis effektiv utvidgning af rösträtten.

Men när man med tanken dröjer vid ett sådant opportunitetsförslag, kommer frågan om likställighet mellan stad och land fram. Det är för oss ett egendomligt förhållande, att intressetvisterna mellan stad och land under långliga tider varit så stora. På dessa strider har mycken kraft förspilts. Jag tror därför, att det är af vigt, att dessa olägenheter, som förefinnas, förr eller senare, och så snart som möjligt skaffas bort, så att äfven i den punkten enighet må inträda inom nationen.

Det är klart, att jag, med denna uppfattning, principiellt måste absolut motsätta mig ett sådant förslag, som det af friherre von Knorring framställda, enligt hvilket köpingar och municipal-samhällen skola afskiljas från landsbygden och läggas till stads-

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

valkretsarne. Ty detta innebär *motsatsen* till hvad vi sträfva efter. Det är, såsom en talare i går sade, att uppressa en kinesisk mur mellan dem, som man skulle förena, och det strider mot sjelfva ändamålet med den rösträttsutvidgning, som vi nu gå att besluta, nemligen att skapa solidaritet inom landet.

Kommer man deremot in på den af herr Pehr Pehrson i Törneryd väckta frågan om likställighet mellan land och stad i rösträttsafseende, då få vi stadsbor vara mycket höfligare i våra påståenden. Ty det är ju klart, att utvecklingen måste leda dertill, att denna skilnad faller bort. Frågan gäller nu blott, *när* denna skilnad skall borttagas, och man kan vara tveksam om det äfven från stadsbornas håll. Men hvarför vi icke, förrän allmän rösträtt införts, kunna vara med om borttagande af denna åtskilnad, dertill skall jag be att få för min del angifva skälen.

Hvilken var anledningen till att denna skilnad infördes? — Jo, först och främst den, att Första Kammaren, som utgjorde hälften af representationen, jemte landtmannaintresset i Andra Kammaren i alla fall på ett synnerligen fullständigt sätt beherskade makten. Nu är det nyss sagdt, att Första Kammaren är en representation för den högre kulturen. Det var nog meningen, men det stannade dervid, ty utvecklingen går med naturnödvändighet derhän, att den företrädesvis måste bli en representation för förmögenheten och särskildt den stora industrien, en representation således endast för en liten och ensidig del af den materiella kulturen. Men vidare är nog förhållandet det — det är en föreställning hos mig, som nog icke delas från landtmannahåll, utan kommer att derifrån bestridas — att hvem som helst, som slår sig ner på landsbygden och blir besuten der, blir mer eller mindre konservativ. Vi uti städerna påverkas åter af en massa nya tankar, som aldrig lemna oss i ro, och det gör, att vi tvingas mera reflektera öfver det nya, som ligger i tiden. Med hänsyn till de stora intressekonflikter, som alltid egt rum mellan land och stad, var det sålunda klart, att, när den nya representationsreformen genomfördes, en mycket stor och ensidig makt skulle läggas i landtmännens händer. Det var för att i någon mån neutralisera den och för att låta en mängd andra åsigter, än den besutna landsbygdens representanter kunde representera, komma till bättre rätt, som till förmån för städerna denna skilnad infördes. Jag vill särskildt i rösträttsfrågan fästa mig vid denna omständighet. Om man nemligen ser till, huru sympatierna ligga för en utsträckt rösträtt äfven till de större, mera obemedlade lagren, förhåller det sig i allmänhet så, att de besutna landtmännen icke önska, att jordbruksarbetare, statare, torpare och dylikt folk på landet skola få rösträtt. I städerna deremot sympatiserar man härför. Man kan då på sätt och vis säga att, så länge dessa å landsbygden bosatta personer icke ha rösträtt, deras talan företrädesvis föres af städernas representanter. Det är

således icke, såsom herr Redelius nämnde, en sådan oerhörd orättvisa i skilnaden mellan landsbygdens och städernas representantantal, då man, såsom sagdt, besinnar, att landsbygden icke helt och hållet representeras af sina egna representanter, utan i mångt och mycket af städernas. Säger man således, att det redan nu ligger rättvisa i att borttaga olikheten i representationsrätten mellan stad och land, måste man medgifva, att denna rättvisa endast är formel. Ty materielt sedt skulle en utjemning deraf leda derhän, att representationen för den arbetande landtbefolkningen faktiskt blefve mindre än förut. Men gäller frågan allmän rösträtt, ställer sig saken helt annorlunda. Då den blifvit ärligt införd, få dessa personer sjelfva tillvarataga sina intressen, och detta är ju den bästa representation de kunna få. Då bortfaller fullständigt den befogenhet, som ligger i den ursprungliga grundlagsbestämmelsen om en större representation för städerna. Men så länge man icke kommit till den allmänna rösträtten, tror jag icke man kan ha någon synnerlig förhoppning om, att en särskildt verksam representation från landsbygden skall komma till stånd för de der nu icke representerade befolkningslagren. Så länge därför Första Kammaren fortfarande har den makt, den nu eger, ställer jag mig på den ståndpunkten, att, först när den allmänna rösträtten införts, skilnaden mellan stads- och landrepresentanternas antal bör bortfalla. Men då sjelfva utgångspunkten för detta resonnement naturligtvis bestrides af landtmannarepresentanterna, och dessa dessutom sjelfva icke vilja ha den allmänna rösträtten, är det ju klart, att de *nu* anse tiden vara inne att genomföra denna likställighet.

I sammanhang med denna sak berördes i går särskildt af herr Andersson i Nöbbelöf frågan om andra intressetvister, som ännu anses stå qvar, nemligen tolagen och bränvinsmedlen. Jag undrar, om denna uppgifna återstod af det uppbyggda mellanhafvandet mellan land och stad egentligen hör till denna fråga, som ju är af en helt annan och högre art. Det skulle, såvidt jag förstod, ligga deri, att den utsträckta representationsrätt, som landsbygden skulle få, skulle gifva den en större makt att ordna dessa frågor. Men då har man ju kommit in på, att rösträttens utvidgning icke får den betydelse, som man anser, att den skulle få i följd af härordningsförslagets genomförande, nemligen att gifva rättvisa och dermed entusiasm och solidaritet åt hela folket, utan då blir den endast ett medel för att ordna intressen, som icke äro af så stor betydelse, och som ändå i framtiden skola ordnas på något sätt. Ty det är också min åsigt, att dessa tviste-frågor på något sätt måste förr eller senare komma bort.

Det nämndes i går af hans excellens herr statsministern, att, då regeringen utarbetade sitt rösträttsförslag, den hade till ledstjerna att åstadkomma ett förslag, som kunde ha utsigt att gå igenom i båda kamrarna. Jag förstår mycket väl, att de, som

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.

(Forts.)

ha ansvaret, ofta måste ställa sig mera opportunt till sakerna. Men det finnes vissa frågor, der regeringen representerar *mera* än det opportuna. En sådan fråga är just den föreliggande. I härordningsfrågan insåg också regeringen detta. Jag tror icke, att regeringen då var beredd på, att Riksdagen skulle antaga ett så vidtomfattande förslag som det framlagda. Men regeringen framlade det ändå och satte in hela sin kraft samt var entusiastmerad för frågans lösning. I rösträttsfrågan deremot har regeringens intresse icke varit så stort, förmodligen därför att meningarne om frågans betydelse och innebörd äro så olika. Men hade regeringen här satt in samma kraft, som den gjorde i härordningsfrågan, och hade rösträttsfrågan framlagts samtidigt med den frågan, tror jag icke, att den skulle försumpats på sätt nu skett.

Jag skall nu be att få nämna några ord om *qvinnans* röst-rätt. Jag anhåller att herrarne icke blifva allt för otåliga, äfven om herrarne anse, att den saken ligger något utom det ämne, som nu intresserar kammaren.

Hans excellens herr statsministern nämnde i går, att det vore hans uppfattning, att, när allmän rösträtt infördes, qvinnan också borde få rösträtt, och hans excellens sade tillika, att detta varit en af anledningarne till, att regeringen icke gått längre än den gjort i sitt förslag, när qvinnans medtagande i förslaget ytterligare skulle försvårat frågans lösning. Jag vill gent emot detta resonnement, så vidt jag förstod det rätt, göra två invändningar. För det första utgick ju hans excellens derifrån, att regeringen vid utarbetandet af sitt förslag måste tillse hvad som kunde ha utsigt att gå igenom i Riksdagen. Då otvifvelaktigt röst-rättens utsträckning till qvinnan icke gerna kunde hafva utsigt att gå igenom, torde det vara själfklart, att, om regeringen intresserat sig för allmän rösträtt, den icke af qvinnans rösträttsfråga skulle låtit afskräcka sig från att framlägga ett dylikt förslag, tills vidare afsedt endast för män. Och om för öfrigt Riksdagen sagt nej till qvinnornas rösträtt, så hade ju någon annan svårighet af deras medtagande i förslaget ej behöft vållas än besväret att stryka ett streck öfver ett ord i vederbörande paragraf. För det andra låg, så vidt jag fattade hans excellens rätt, i hans yttrande den meningen, att, när den allmänna rösträtten skulle införas, qvinnan borde tagas med såsom en garanti, emedan man finge förmoda, att hon i allmänna frågor vore af ett mera konservativt och återhållande temperament. Jag ber då att, såsom jag tror, å samtliga de qvinnors vägnar, som nu sträfva efter att förvärfa rösträtt, få säga, att de icke vilja taga saken på det sättet. De anse, att deras rösträtt är ett rättfärdighetskraf, som bör komma fram för sin egen skull, och de vilja på inga villkor tagas med blott och bart såsom en »garanti». Jag tror, att vi kunna vara hans excellens herr statsministern tacksamma för

den sympati, som han på ett så, jag vågar säga, uppseendeväckande sätt uttalat för sjelfva frågan.

Jag vill icke inlåta mig på de skäl, som tala för kvinnans rösträtt. De äro lämpligast föremål för ett föredrag, men passa icke här. Jag vill blott hänvisa herrarne till de antydningar, som förekomma i motionen och till hvad som innehålles i en broschyr, som utdelats till kammarens ledamöter. Men jag skall genast kasta mig in på utskottets motivering, deri min motion afstyrkes.

Utskottet säger först, att det för sin del gerna vill medgifva, att tanken är ur teoretisk synpunkt tilltalande. Men, mina herrar, hvad är nu detta för ett talesätt? Qvinnan är väl i utskottets ögon dock icke någon teori, utan en påtaglig och lefvande verklighet. Det, som gagnar qvinnan, och det, som hon intresserar sig för, blir också alltid en praktisk fråga, och kvinnorna bry sig icke det ringaste om de teoretiska sympatier, som herrarne här i kammaren må kunna ha för den saken. Ser man nu på det sätt, på hvilket utskottets yttrande motiverats här i kammaren, så uppstod i går friherre Barnekow å utskottets vägnar och försvarade dess ståndpunkt genom att framlägga hvad jag skulle vilja kalla en vaggteori. Han kom nemligen till det resultat, att om motionen ginge igenom, följden skulle blifva den, att i många fall mannen finge sitta hemma och vagga barnen, därför att hustrun vore borta och röstade. Men, mina herrar, det måtte vara ytterst oroliga familjeförhållanden, under hvilka friherre Barnekow lever, då han kan föreställa sig, att den omständigheten, att en gift qvinna en gång hvart tredje år lägger en röstsedel i valurnan, skulle leda till, att mannen finge ett ständigt sysslande med att vagga barnen. Jag vill också säga, att i friherre Barnekows valkrets måtte det vara kient med jordbruket, då man icke en gång anser sig ha råd att lega en icke röstberättigad person att sköta vaggan under valförrättningen. De qvinnor, som särskildt beröras af denna fråga, äro för öfrigt de ogifta qvinnor, som arbeta i fabrikerna, på handelskontoren eller vid telegrafan, telefonen, posten o. s. v. Dessa qvinnor har friherre Barnekow utan vidare inbegripit i sin vaggteori, och det tycker jag verkligen är, minst sagdt, ogrannlaga.

Jag skall nu be att få öfvergå till praktiken, d. v. s. den praktik, som kvinnorna sjelfva användt, när de för icke längre tid sedan än en månad först förchade frågan till behandling. När denna fråga 1884 förevar här i riksdagen, var det icke mindre än fem ledamöter i konstitutionsutskottet, som reserverade sig mot utskottets afstyrkande hemställan och yrkade bifall till den väckta motionen om rösträtt för qvinnan. Utskottet hade då emellertid afstyrkt motionen äfven på den grund, att qvinnan sjelf icke visat något intresse för saken. Jag har nu icke den uppfattningen, att man bör undandra sig att verka för en sak, därför att det icke visas något intresse för densamma. Jag tror,

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

att intresset kommer först, när man får impuls från det rätta hållet. Men jag vill icke bestrida, utan tvärt om instämma deri, att det är en stor styrka för en saks framgång, att ett handlingskraftigt intresse ligger bakom, och faktiskt är, att man sällan för en rättvis sak fram här i världen, förrän de intressen, som anknyta sig till densamma, förstå att sätta makt bakom fordringarne. Nu har på ett högst förundransvärdt sätt denna fråga slagit ned såsom en bomb midt ibland kvinnorna. De ha visat verklig entusiasm för densamma. Strax saken kom fram — det är deras eget initiativ och icke min motion, som väckt deras intresse — höllos i Stockholm tre offentliga möten förutom en del s. k. klubbmöten. Ett offentligt möte bevistades af två å tre hundra kvinnor, och de två öfriga bevistades hvartera af mellan sju å åtta hundra personer, hufvudsakligen kvinnor. Dessa kvinnor arbeta för närvarande på att bilda en eller flera rösträttsföreningar. Likaledes ha på fjorton dagar skaffats ihop en petition till Riksdagens ledamöter, deri kvinnor i Stockholm, som särskildt intressera sig för saken, till ett antal af 4,154, anhållit att få komma i åtnjutande af politisk rösträtt. En liknande petition, under-tecknad af 1,487 kvinnor, har inkommit från Göteborg. Detta betyder ändock något. Jag har visserligen i sammanbindningsbanan, der dessa petitioner ligga, sett en del ledamöter från kamrarna, särskildt från Första Kammaren, i ett ganska uppsluppet skämtlynne granska dessa namnlängder. Men tänker man allvarligt på saken, tror jag, att man icke får på detta sätt bedöma frågan. Det är herrarnes vanliga sätt att hovera sig, när något nytt framkommer, som de icke förstå. För öfrigt ber jag få säga, att intresset hos kvinnan för denna sak är så starkt, att jag kan med travestering af liberala samlingspartiets rösträttsmotion säga, att detta är kanske sista gången, som kammaren får tillfälle att rösta på en skrifvelse i ämnet. Ty såvidt jag förstått de petitionerande kvinnorna rätt, torde under hvarje valperiod minst en gång motion åter väckas och då i motionen komma att anhållas, att kammaren skall rösta om ett omedelbart förslag.

Man har nu visserligen särskildt i Stockholm sagt åt kvinnorna, att de skola vänta, tills männen fått allmän rösträtt eller åtminstone en afsevärd utvidgning af sin egen rösträtt, ty då skulle männen skänka kvinnorna deras rätt. Nej, mina herrar, man skall aldrig tro på sådana löften, ty de infrias aldrig. Möjligt skulle de infrias, om Stockholmarne finge ensamta regera här i landet, men det är icke så stäldt, att detta går för sig. Det är alldeles klart, att, äfven om det blefve allmän rösträtt, komme icke kvinnornas rösträttsfråga att lösas i brådskan, ty det blefve i alla fall en mängd män, som tyckte, att de hade det beqvämt, som de hade det, och därför icke ville taga ett språng ut i det okända. Jag tror därför, att ju tidigare kvinnorna börja taga saken i sin egen hand, dess fortare få de sin rösträtt.

Detta nu i anledning af konstitutionsutskottets första skäl. *Ang. valrätten till Andra Kammarén.* (Forts.)
 Det andra skälet var, att, då man befunde sig inför en alldeles ny princip, utskottet saknat anledning tillstyrka någon åtgärd. Detta är ett högst märkvärdigt skäl. För det första är det icke fråga om någon ny princip, utan endast en tillämpning af den principen, att alla medborgare böra hafva rösträtt. Och vidare är det en redan antagen princip, att kvinnorna få rösta i kommunala angelägenheter, och då är det ju endast en konsekvens af den antagna principen att äfven gifva henne politisk rösträtt. För öfrigt, mina herrar, hvad innebär nu detta, att man säger, att en nyhet kan icke antagas endast, därför att den är ny? Man kan säga om konstitutionsutskottet, hvad en svensk skald har sagt: »Tro ej hvad häglösheten hvisskar till er och att striden är för stor för er förmåga».

Slutligen har konstitutionsutskottet kommit med ett sista skäl, och det är, att denna sak icke heller vunnit tillämpning i andra länder, som stå oss nära. Men hvad är nu detta, om jag så får säga, för en kölvattenspolitik? Hvarför skola vi nödvändigt behöfva gå i släptåg efter andra? Hafva vi icke så mycken tro på vår egen kraft, att vi kunna tänka oss möjligheten deraf, att vi i någon fråga skulle kunna vara hvad som kallas ett föregångsfolk? Detta är ett motiv, som ständigt kommer igen hos oss. Jag erinrar mig dervid alltid ett poem af en finsk skald, som reste öfver till Sverige för att för första gången se detta land. Han hade läst så mycket om Sveriges historia och trodde, att han skulle få se någon afspeglning af dess stolta minnen. Men i dikten om hans rön läses svärmod och svikna förhoppningar. Han sade, att han endast funnit »ett folk i små bestyr, med spridda sinnen».

När nu konstitutionsutskottet, som dock skall representera det förnämligaste af vår statsuppfattning, på skäl, som enligt utskottets mening äro goda, ställt sig på en sådan negativ ståndpunkt och icke tror på, att man kan göra någonting här i landet, som i visst afseende går före hvad andra länder gjort, så innefattar detta enligt min uppfattning ett bevis jemte många andra derpå, att vi behöfva en rösträttsutvidgning. Det visar nemligen, att pulsslagen från nationens stora hjerta icke förnimmas tillräckligt starkt i representationen. Jag tror därför, att en grundlig djupplöjning erfordras för att bereda växtlighet åt den mark, hvarur landets framtid skall spira upp.

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Pantzarhielm, K. G. Karlsson* i Göteborg och *Höjer*.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Hammar-skjöld*: Herr talman, mina herrar! Då herr *Daniel Persson* i *Tällberg* uttalade sig jmförelsevis välvilligt om en af de punkter

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

i det kongl. förslaget, som mötts af mesta missförståndet och mesta motsägelsen, skall jag, oaktadt saken för närvarande icke har någon praktisk betydelse, be att få yttra några ord om den förkättrade graderingen.

Gradering af rösträtt är ingalunda okänd hos oss. Den förekommer ju, såsom vi alla veta, vid de kommunala angelägenheternas handhafvande och till följd deraf äfven vid val till Första Kammaren. Vi veta äfven, att vid val till ständsrepresentationen förekom dylik graderad valrätt. Derjemte veta vi, att såväl hemma som i främmande land politici, hvilkas liberalitet ingen kan betvifla, en Geijer, en Stuart Mill, icke tänkt sig, att rösträtten nödvändigt skulle vara lika för alla dem, som äro kallade till dess utöfning. Vi veta tillika, att i ett land, nemligen Belgien, för närvarande tillämpas graderad röstskala. Detta sista förhållande plägar med afseende å de oroligheter, som för någon tid sedan syntes hota Belgien och äfven delvis inträffade, åberopas såsom skäl mot graderingen. Man förbiser dervid, att den gradering, som tillämpas i Belgien, är helt annan och gifver anledning till helt andra farhågor och misstankar än den här föreslagna. Enligt den belgiska vallagen förhåller det sig så, att ökad rösträtt tillerkännes valmän på grund af vissa ekonomiska förhållanden, som icke äro lätta att kontrollera, och vidare äfven på grund af vissa undergångna examina, som äro ännu svårare för den utomstående att kontrollera. Jag har sökt följa förhandlingarne i den belgiska riksdagen och dervid funnit, att de misstankar för obehörigt förfarande från valförrättarnes sida, som åtminstone med största styrkan uttalats, hafva afsett, att vid vallängdernas upprättande personer uppförts såsom innehafvare af diplom, det vill säga såsom de der aflagt vissa examina, oaktadt detta strede emot verkliga förhållandet. Till dylika misstankar om hvad man plägar kalla valfusk lånar sig en sådan gradering som den uti den kongl. propositionen föreslagna tydligen absolut icke, ty om några faktiska förhållanden äro klara och påtagliga samt lätta att konstatera, måtte det väl vara *ålder* och *giftermål*.

Anledningen till missnöjet i Belgien har också varit en annan. Belgien har ju i allmänhet styrts af liberala regeringar och haft liberala majoriteter i representationen. Så genomfördes en rösträttsutvidgning med det förbluffande resultatet, att majoriteten blef *klerikal*. Man åstadkom, delvis efter starka, hvad man plägar kalla »påtryckningar», ytterligare reformer: proportionella val, den mest till ytterlighet drifna hemlighetsfullhet vid omröstningarne o. s. v. Resultatet blef detsamma: majoriteten var klerikal. Det är ju begripligt, att de personer, som i liberalt eller socialistiskt intresse drifvit fram valreformen, blefvo temligen missnöjda, när det visade sig, att de genomdrifna åtgärderna, långt ifrån att tjena deras intressen, tvärtom varit för dessa mindre ganneliga.

Till förmån för den gradering, som föreslagits i den kongl. *Ang. valrätten till Andra Kammarén.* propositionen, kan åberopas dels beträffande giftermålsstrecket *(Forts.)* hvad man kallar *representationspunkten*, som innebär, att familjefadern i regel representerar ett större antal statsborgare, nemligen utom sig sjelf sin familj, dels ock hvad som i valrättsteorien brukar benämnas *kapabilitetssynpunkten* eller att äldre och gifta män äro mera kapabla att på ett för samhället gagneligt sätt utöfva sin rösträtt. De hafva rikare erfarenhet af — för att använda ett ofta begagnadt uttryck — »hvar skon klämmer», samt hafva flera intressen att tillgodose, icke blott å sina egna, utan äfven å andras vägnar. Huru litet orimlig en gradering efter civilstånd, det vill säga till förmån för de gifta, är, framgår naturligtvis icke, om man ställer upp emot hvarandra å ena sidan en gift man, hvilken som helst, och å den andra en ogift man, hvilken som helst. När det gäller valrättsbestämmelser, måste man nemligen alltid se till, att man opererar med stora tal, stora massor. Vill man klargöra förhållandet för sig, kan man tänka sig, att man hade valmännen skilda i två särskilda grupper, å ena sidan de gifta och å den andra de ogifta. Tänker man sig då — hvilket naturligtvis aldrig kan inträffa i verkligheten — en valkrets, der valmännen utgöras af endast familjefäder, och en annan, bestående af lika många ogifta, så skulle efter all sannolikhet den förra valkretsen innefatta fyra å fem gånger så stor folkmängd som den senare. Man skulle antagligen då finna det mycket rimligt, att den förra valkretsen finge en betydligt starkare representation än den senare.

I öfrigt torde jag med afseende å den större erfarenhet och öfriga för valrättens utöfvande värdefulla egenskaper, som kunna anses tillkomma gifta män å ena sidan och äldre män, oberoende af giftermål, å den andra, kunna hänvisa till den dagliga erfarenheten. Särskildt lära väl de, som äro arbetsgiffvare, kunna vitsorda, hvilka arbetare de anse mest pålitliga och mest värdefulla ur alla synpunkter, de gifta eller ogifta.

När det är fråga om befolkningsgrupper, som faktiskt lefva blandade om hvarandra, är det naturligtvis mycket svårt att bringa till användning de undersökningsmetoder, som man plägar begagna för att i moraliskt, intellektuelt och andra afseenden jemföra olika befolkningar sins emellan. I ett par afseenden kan man dock få en jemförelse till stånd. Kriminalstatistiken innefattar ju, för så vidt den rör vissa brott, uppgifter om ålder och civilstånd. Sammanställer man nu kriminalstatistiken med befolkningsstatistiken, så finner man att kriminaliteten är betydligt högre hos ogifta män än hos gifta och betydligt högre hos yngre män än hos äldre. Detta måtte väl vara ett symptom derpå, att de egenskaper, på hvilka man bör sätta värde, när det gäller att tillmäta inflytande å landets angelägenheter, äro i högre mått till finnandes hos de gifta och äldre än hos de ogifta och yngre.

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Den, som med någon uppmärksamhet studerat den föreliggande rösträttsstatistiken, torde också hafva märkt ett annat förhållande, som pekar i samma riktning. Det förhåller sig nämligen så, att procenten af kommunalt eller politiskt röstberättigade, som hafva gifva sig för oguldna utskylder, i allmänhet är högre bland ogifta än bland gifva samt högre bland yngre än bland äldre. Man skulle kunna tro, att det skulle vara lättare för de ogifta samt för de yngre och kraftigare att komma ut med skatterna än för de gifva samt för de äldre och svagare och att de förra därför skulle hafva gifva sig för oguldna utskylder mindre ofta än de senare. Statistiken visar emellertid, att förhållandet är det motsatta. Är icke äfven detta, mina herrar, ett bevis derpå, att vissa värdefulla egenskaper, såsom ordningssinne och dylikt, äro att i hög grad finna hos de genom graderingen föredragna kategorierna än hos de andra?

Hufvudvigten ligger derpå, att större inflytande tilldelas socialt mera värdefulla element. Den föreslagna graderingen har den obestriddliga förtjensten, att den i princip är *rättvis* och *icke gynnar någon samhällsklass* på de öfrigas bekostnad. Dess hufvudsyfte är att inom hvarje grupp af medborgare gifva större inflytande åt de för staten och samhället mera värdefulla elementen än åt de öfriga. Det visar sig emellertid — och det är ganska märkvärdigt — om man undersöker denna graderings verkningar de olika samhällsklasserna emellan, för så vidt sådant på grund af den föreliggande statistiken är möjligt, att graderingen utöfvar en viss mycket svag, men dock tydlig verkan till förmån för jordbruksintresset och de nu röstegande i motsats mot de öfriga. Stegningen är så svag, att den kanske egentligen icke har annan betydelse än att vara ett symptom derpå, att — i motsats mot hvad man stundom hört påstås — denna gradering, om den har någon verkan i förhållandet mellan olika samhällsklasser, har en, om ock svag, verkan till förmån för de mera konservativa elementen. Derpå ligger emellertid, som sagdt, icke hufvudvigten, utan hufvudvigten ligger derpå, att genom denna gradering dragas fram de bästa och socialt värdefullaste elementen ur hvarje särskild samhällsklass. Och jag tror för min del, att denna tanke väl vore värd att taga vara på och att taga med, om man en gång kommer till den allmänna rösträttens införande.

I anledning af herr Lindhagens anförande skall jag ej ingå på den så kallade kvinnofrågan, men då herr Lindhagen yttrade sig om rösträttsfrågans föregående behandling, torde det tillåtas mig såsom föredragande departementschef att säga några ord i detta afseende.

Det är lyckligtvis numera icke behöfligt att mycket orda derom, hvilka skäl som tala för en utvidgning af valrätten till Andra Kammaren. Vi veta ju alla, att nästan omedelbart efter representationsreformens genomförande höjdes röster i detta afseende, framställdes yrkanden om utvidgning af rösträtten, och

att dessa yrkanden, till en början icke så kraftiga, allt mera vunnit i både inre och yttre styrka. Vi veta äfven de hufvudsakliga skälen, som föranledt, att dessa yrkanden vunnit en ökad inre styrka. Det har varit den allt mer växande utbredningen inom vårt folk af upplysning, af politiskt intresse och följaktligen äfven af politisk förmåga. Det måste anses vara en väsentlig förskjutning af förhållandena de olika näringsgrenarna emellan, som inträdt. Det är sant, att jemnsides med dessa förändringar äfven inträdt, af sig sjelft och utan förändring af rösträttsbestämmelserna, en icke obetydlig utsträckning af valrätten till följd af ändrade taxeringsförhållanden. Men denna utsträckning har efter mitt och många andras förmenande icke hållit jemna steg med den ändring i de faktiska förhållandena, som jag nyss berörde.

Det är endast med en viss tvekan jag nämner 1900 års riksdagsskrifvelse, då det på åtskilliga håll anses vara ytterst opassande att låtsas om, att den någonsin existerat. Så mycket kan jag väl emellertid våga säga, att i följd af denna riksdagsskrifvelse, hvarom båda kamrarne förenat sig, den dåvarande regeringen föranstaltade om en utredning af rösträttsfrågan. Utan tvifvel hade denna utrednings fullbordan måst afvaktas, om icke något annat kommit emellan. Hvad det var som kommit emellan, veta vi alla. Vi känna hvad det var, som ändrade förhållandena, att det var de af 1901 års Riksdag fattade besluten i försvarsfrågan. Man har sagt, att regeringen icke fäst afseende vid de förändrade förhållanden, som inträdt genom dessa beslut. Det är ett egendomligt tal detta, då man ju kan vara förvissad om, att det ej vid denna riksdag förelegat någon som helst rösträttsproposition, om icke 1901 års beslut föregått. När denna betydelsefulla omständighet inträffat, när 1901 års Riksdags beslut i värnpliktsfrågan kommit till stånd, förelåg den frågan, på hvilken väg, på hvilket sätt man borde föra rösträttsfrågan framåt. Det låg nära till hands, att, då rösträttsfrågan med rätta ansågs stå i samband med värnpliktsfrågans lösning, man borde tänka på en högst väsentlig utsträckning af valrätten eller rent af på införande af den så kallade allmänna rösträtten. Derför hade det emellertid fordrats ett icke obetydligt uppskof. Det hade nemligen icke låtit sig göra att till denna Riksdag få färdig en sådan utredning, som för det ändamålet vore erforderlig. Den förut anbefalda utredningens resultat hade bort afvaktas, och troligtvis hade till och med denna utredning måst utvidgas för ändamålet. Nu brukar man på somliga håll säga: vi behöfva ej några utredningar; det går lika bra att besluta i rösträttsfrågan utan så många statistiska siffror och beräkningar. Jag tillåter mig dock att erinra derom, att en man, som åtminstone på sin tid ansågs vara liberal — jag vet ej, huru man nu skulle anse honom — nemligen Julius Mankell, år 1896 yttrade, att ingen kunde begära, att man skulle besluta i en rösträttsreform utan någon föreställning om verkningarne af densamma.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Ang valrätten
till Andra
Kammaren.*

(Forts.)

Och vidare: När det förebrås än det ena än det andra af de framställda förslagen, att detsamma icke åstadkommer en effektiv, verksam rösträttsreform, hvad gör man då annat än bygger på den grundsatsen, att man måste veta, innan man beslutar sig för en dylik reform, huru pass långt den kommer att sträcka sina verkningar? Således var ett uppskof erforderligt för att åstadkomma en utredning. Ett uppskof var äfven erforderligt af en annan anledning. Det kunde nemligen förutsättas, att den allmänna rösträttens införande skulle föra med sig såsom förutsättningar eller slutföljder åtskilliga stora nyheter i vårt land, nyheter beträffande representationsrättens fördelning mellan land och stad, nyheter beträffande valkretsarnas indelning, nyheter beträffande sjelfva valsättet och kanske äfven i andra afseenden. Dessa modaliteter, dessa bibestämmelser, om man så vill kalla dem, till den allmänna rösträttens införande hade naturligtvis tagit lång tid icke blott att förbereda, utan äfven att inarbeta i det allmänna föreställningssättet. Å andra sidan var det angeläget att snart komma till ett praktiskt resultat. Det finnes tyvärr en hel del folk, som äro mycket böjda dels att inbilla andra, dels att inbilla sig sjelfva, att de äro bedragna af de maktegende, att löften svikits o. s. v. Man ville icke gifva upphof till eller främja några föreställningar i den vägen genom att fördröja frågans lösning i någon mån. Dessutom kunde man väl säga sig, att, då den allmänna rösträttens genomförande skulle innebära en ökning af valmännen till inemot tre gånger det gamla antalet, det måste anses vara skäl till att taga detta stora steg i två afsatser, så att icke de nuvarande valmännen hade all utsigt att, om jag så får säga, drunkna i den stora massan af nytillkomna valmän. Den skatt af politisk erfarenhet, som är samlad hos de nuvarande valmännen och de nuvarande representanterna, är sannerligen mycket för god att på detta sätt riskeras.

I anledning af hvad sålunda förekommit beslöt regeringen sig för att till denna Riksdag framlägga ett sådant mindre reformförslag, hvars verkningar skulle kunna bedömas med en mindre fullständig utredning, en sådan utredning, som till denna Riksdag kunde nödtorftigt åstadkommas. Denna reform skulle då ej behöfva kräfva så många nyheter, främmande för det allmänna föreställningssättet. En sådan mindre reform borde naturligtvis under de föreliggande omständigheterna icke blott vara i sig sjelf tillfredsställande, utan, eftersom frågan om den allmänna rösträttens införande icke vore slutgiltigt undersökt, tillika vara så beskaffad, att, om statsmakterna sedermera beslöte sig för den allmänna rösträttens införande, den frågan måtte, så att säga, vara satt på rätt spår genom den mindre reformens införande. Den mindre reformen skulle således innehålla sådana bestämmelser, som kunde vara nyttiga att taga med på den fortsatta vägen till det, som för många är slutmålet.

I den tanken, att det var bättre att försöka en mindre reform denna riksdag än att uppskjuta det hela så mycket, som var nödvändigt, om man på en gång skulle eventuellt taga ett större steg, i den uppfattningen, hade regeringen stöd hos det riksdagsparti, som framför andra hade inskrifvit rösträttsfrågans lösning på sitt program. Jag kan tillägga, att regeringen derutinnan hade stöd hos socialisternas erkände ledare här i landet, herr Branting. Af hans motioner framgår ju, att den allmänna rösträttens införande enligt hans åsigt bör medföra införandet af stora valkretsar i förening med proportionella val. Och af dessa motioner framgår äfven, att efter hans uppfattning en sådan ändring icke låter sig slutgiltigt genomföras redan under nästa valperiod, utan måste under nästa valperiod förklaras hvilande för att först under den derpå följande blifva slutligt antagen. En stor reform kan således äfven enligt hans uppfattning icke i hela sin omfattning blifva förklarad hvilande vid denna riksdag. Jag tror, att det varit önskvärdt, att nämnde partiledare hade upplyst sina meningsfränder på ett fullt effektivt sätt om detta förhållande, upplyst dem derom, att äfven i bästa fall kunde den allmänna rösträttens fullfärdiga införande icke komma till stånd förr än efter förloppet af nästa valperiod och sedan man kommit in på valperioden näst efter den nästa perioden.

Då jag nu kommit att tala om dessa saker, kan jag tillåta mig att, eftersom icke någon af kammarens ledamöter gjort det, yttra några ord i anledning af herr Brantings anförande i går.

Han antyde, att han vid sina föredrag och sitt uppträdande utom denna kammare visar mindre moderation, än han här befliar sig om. I det afseendet kan jag fullständigt vitsorda hans uppgifter. Jag har haft anledning att något följa med icke blott mötesreferat, utan äfven — jag kan säga, å embetets vägnar — den tidning, som är socialisternas organ i Stockholm, och det är fullkomligt sant, att der förekomma mycket ofta uttalanden, hvilka äro vida mindre moderata än det anförande, som herr Branting i går höll i kammaren. För min del skulle jag finna det önskvärdt, om moderationen och den lägre graden af moderation fördelades på annat sätt eller rent af på ett motsatt sätt. Jag tror ej, att denna kammare skulle taga någon skada till sin själ, om den någon gång finge höra ett riktigt brandtal, och jag tror ej heller, att kammaren skulle finna det vara synnerligen ledsamt. De pepprade rätter, som stockholmskockarne äro mästare i att tillaga, bruka ju här alltid mottagas med icke obetydligt intresse.

Det har således efter mitt förmenande varit önskvärdt, att arbetareskarorna utom Riksdagen blifvit upplysta derom, att, såsom herr Branting i går yttrade, det visst icke vore fråga om för socialisterna att tillvinna sig hela makten i samhället och åstadkomma stora omstörtningar, utan att hvad de kunde hoppas att vinna vore kanske en tiondedel af antalet mandat, samt att äfven

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Ang. valrätten
till Andra
Kammarcn.
(Forts.)

med detta resultat det socialistiska programmet måste i högst väsentlig mån genom omständigheternas makt förändras, så att de nu högt klingande agitationsfraserna, med eller utan faktiskt underlag, skulle utbytas mot en mera nykter syn på tingen och mera hänsyn till hvad som möjligen kunde genomföras.

Hade det tillika sagts dessa arbetareskaror, att vid innevarande års riksdag icke finnes någon som helst utsigt för, att ett förslag om införande af allmän rösträtt skulle ens förklaras hvilande och att deras demonstrationer, om de öfver hufvud taget kunna hafva någon inverkan — hvarom jag icke vill yttra mig — endast kunna inverka till förmån för ett eventuellt skrivelseförslag eller för ett förslag på kommunalstreckets grund eller något liknande, undrar jag, om icke dessa demonstrationer — genom hvilka i denna stund så många och icke minst deltagarne sjelfva blifva lidande — skulle hafva uteblifvit.

Nu säger man, att det är icke så mycket för att öfva »påtryckning» eller åtminstone icke *blott* för det ändamålet, som demonstrationerna anställas, utan därför att arbetarne äro så *intresserade* af landets stora lifsfråga, att de rent af icke kunna i ro stanna vid sitt arbete under dessa dagar. Detta är ju mycket möjligt, men dertill passar dock ganska illa, att den kunskapskälla, hvarur arbetarne kunnat få upplysning om hvad som tilldrager sig under dess dagar inom Riksdagen, den kunskapskällan, nemligen tidningarna, har blifvit tillstoppad. För att få reda på hvad som här nu tilldrager sig, äro de hänvisade till muntliga redogörelser, hvilka naturligtvis undandraga sig den välgörande kritik, hvilken alltid bör komma fram, tack vare det lyckliga förhållandet, att det finnes många tidningar af olika politisk färg. Det hade väl varit värdt att säga arbetarne, att de genom dessa demonstrationer, baserade på aftalsbrott, löpte risken att förverka de sympatier, som de kunde på många håll hafva vunnit genom sitt värdiga uppträdande under ett par föregående demonstrationer. Nu säges det, att detta råar icke ledningen för; deltagandet i strejken är fullkomligt frivilligt. Mina herrar, jag undrar, om det icke förhåller sig med den socialistiska frivilligheten ungefär som med den socialistiska friheten. Frivilligheten består här väl på sin höjd deri, att underlåtenhet att delta i strejken icke är belagd med hela det moderna fredlöshetsstraffet, inneslutande såsom yttersta konsekvens ständigt vanfräjd och hungersnöd för sig och sin familj — denna påföljd, som eljest brukar vara förenad med olydnad mot ledningens tillsägelser. Här citeras ofta ett kungsord, att svenska folket är det mognaste folk, och jag hoppas för min del, att den del af svenska folket, som här är fråga om, skall visa sig ega så mycken mogenhet, att när den kommer under fund med hvad ledningen förmått den till — en ändamålslös och för andra samhällsklasser stötande demonstration — skall den ställa dessa ledare, hvilka det än må vara, till ganska dryg räkenskap.

Jag har endast ett att tillägga, och det är, att om man vill med kraft och verkan vara med vid afgörandet af frågor om ändring af lagarne, är det första vilkoret, att man visar respekt för den redan bestående lagstiftningen, och — för att nu speciellt tillämpa detta på föreliggande fall — att vill man vara med vid afgörandet af frågan om ändring af Andra Kammarens sammansättning och vill man, att folk skall fästa afseende vid hvad man har att säga, är första vilkoret, att man visar respekt för den nuvarande Andra Kammarens värdighet.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Herr Nordin i Sättna: Herr talman! Då jag förra riksdagen deltog i debatten angående härordningsfrågan, fälde jag ett yttrande, som jag vill påminna om i dag. Jag tillkännagaf min önskan att då vi stodo i författning att skaffa oss en stridsduglig och själfmedveten fältarmé, skulle vi bland utrustningspersedlarne icke glömma att lägga en valsedel i patronköket. Denna uppfattning vidhåller jag ännu, och då förstå herrarne, att jag menar icke allenast dem, som fullgöra sin värnpligt, utan äfven andra medborgareklasser, som kunna vara fullt berättigade att få fullt medborgerliga rättigheter.

Vi ha under innevarande års riksdag sett åtskilliga förslag i den riktningen. De förnämsta bland dessa förslag är enligt mitt förmenande det af Kongl. Maj:t framställda förslaget, hvilket kanske bort vinna mera erkännande, än det har fått. Ty först och främst har det en betydlig fördel framför de nuvarande bestämmelserna, nemligen att flyttningsstrecket är borttaget, och skulle man kunna få taga bort ett par saker derur, såsom t. ex. det skärpta utskyldsstrecket och möjligtvis några anordningar angående enmansval, skulle jag mycket gerna ansluta mig till Kongl. Maj:ts förslag.

Konstitutionsutskottet tycker jag icke heller har funnit någon lycklig lösning i sitt betänkande öfver nämnda proposition. I konstitutionsutskottets betänkande, om jag minnes rätt i 13 § 6 mom., förekommer det en sak, som jag vill kalla amputering, då municipalsamhällen och köpingar skola tagas från landsbygden och läggas till städerna. I den valkrets jag representerar fins det nemligen två samhällen, för hvilka det länge varit blott en tidsfråga, när de skulle blifva municipalsamhällen, jag menar Alby och Ånge. Skulle dessa förläggas till någon af de närmaste städerna, skulle det naturligtvis blifva Sundsvall och Östersund. De ha 10 eller 11 mil till hvardera staden. Då kan jag icke förstå, att det skulle vara lyckligt.

Beträffande det skärpta utskyldsstrecket tycker jag, att äfven det är bra hårdt. Nog vill jag, att folk skall vara ordentligt vid betalandet af utskylderna, men då borde ett år vara tillräckligt i all rimlighets namn. Det talas mycket om, att somliga medborgare böra icke ha politiska rättigheter, då de icke erlægga direkt

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

skatt till staten. Ja, mina herrar, om vi nu undersöka matsedeln och räkningarne från hökarbodarne och närmare granska dessa lefnadskostnadsräkningar, tror jag nog, att det skall finnas, att vi alla ha erlagt skatt till staten, fastän det icke syns på debetsedeln — jag menar i form af tullar. Kom då och tala om, att medborgare, som försörja sig sjelfva, icke ha erlagt någonting till staten! Således finna vi deraf, att talet om, att somliga af oss ingenting betala till staten, kan falla bort.

Det har på senare tiden blifvit mycket modernt att tala om en allmän, lika och direkt rösträtt för val till denna kammare, och det förvånar mig verkligen, att kammaren omvändt sig och bättrat sig så mycket, men herrarne få ursäktas mig, om jag betviflar, att det är allvarligt menadt med omvändelsen. Om jag nemligen betraktar garantierna, tycker jag mig finna, att man öppnat en bakport, så att man blifvit i tillfälle att genom den köra ut lika många, som insläppas genom dörren. Då vet jag icke hvad det är värdt att tala om den allmänna, lika och direkta rösträtten på detta sätt.

Jag vill till slut endast tillägga, att då jag tycker, att samlingspartiets motion i öfrigt till sin hufvudsakliga del öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts proposition och då den för mig är den mest acceptabla, skall jag för närvarande endast be att få instämman med dem, som yrkat afslag å utskottets hemställan, hvilket jag äfven gjorde i går, och förbehåller mig att få göra mitt hufvudyrkande, då det liberala samlingspartiets motion föredrages.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Efter det briljanta anförande, som herr justitieministern nyss höll, är det visserligen icke någon lätt sak att uppträda här i kammaren och tillvinna sig någon uppmärksamhet. Men jag skall i alla fall göra ett försök.

Dervid skall jag först och främst gentemot dem, som talat så mycket om *folket*, ödmjukligen anhålla, att vi allesammans må få äran att blifva räknade till folket. Att räkna bara en skara demonstrerande arbetare på Stockholms gator och andra stadsgator för folket, deremot måste jag be att få inlägga min högst allvarliga protest.

Herr Branting talade med ovanlig kraft och stor elegans i sin framställning om den entusiasm för allmän rösträtt, som gripit arbetarne och som gifvit sig till känna i deras demonstrationer och nu sist i deras så villiga lydnad för påbudet om storstrejk. Han påpekade äfven, hvilken ekonomisk betydelse det hade för demonstranterna, att de gingo miste om sin arbetsförtjenst i flere dagar, och han framhöll, att man deraf kunde förstå, hvilket ofantligt *allvar* de hade med sina kraf, och huru nödvändigt det vore för Riksdagen att akta derpå. Ja, jag skall då först och främst

be att få påpeka, att bland dessa, som ha demonstrerat och som nu strejka, eger säkert en ganska stor del rösträtt redan nu; för det andra, att bland dem, som nu *icke* ha rösträtt, är det väl ett väsentligt flertal, som gått miste om densamma, därför att de *underlåtit att betala sina utskylder* eller att fullgöra sina skyldigheter i öfrigt.

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Man har räknat ut, att antalet demonstranter här i Stockholm har varit omkring 20,000 vid de särskilda tillfällena. Det må vara troligt, att detta är en öfverdrifven siffra, men låt oss i alla fall antaga, att det var 20,000, ja, låt oss antaga, att det var 25,000! Det antal skattskyldiga medborgare här i Stockholm, som försummat att under förra året betala sina utskylder, är 38,000 och några hundra. Subtrahera nu bort dessa 38 tusen från de 20 eller 25 tusen demonstranterna, så kan herr Branting räkna ut, huru många det skulle bli kvar på gatan. Men förmår han icke göra det ensam, så kan han taga t. ex. herr Höjer till hjälp.

Hvad vidare beträffar den omtalade *entusiasmen*, skall jag be att få upplysa herrarne om, att jag också något litet känner, huru det står till med denna entusiasm. Jag läste för ett par dagar sedan i en tidning från Gefle, att en öfverläggning hållits af arbetarekommunen derstädes om en allmän arbetsinställelse. Vid detta tillfälle begärde typograferna att slippa deltaga i arbetsnedläggelsen, ty de ansågo, att det dock vore viktigt, att tidningarne finge komma ut — viktigt för alla. Bageriarbetarne begärde också att få slippa deltaga, emedan de ansågo, att en vara sådan som bröd behöfdes för både hög och låg och ej minst för arbetarne. Så begärde arbetarne vid glasbruket att få slippa deltaga i arbetsnedläggelsen, emedan det redan var öfverproduktion inom deras branch. Om de nu strejkade, så vore det antagligt, att glasbruket stängdes, och att de blefve utan arbete för en längre tid. Arbetarekommunen beslöt dock, att arbetet skulle nedläggas efter hela linien, och tillhöll de särskilda fackföreningarne att se till, att ingen understode sig att bryta strejken. Så förhåller det sig med den der entusiasmen.

Det finnes ofantligt många hederliga, redbara och dugliga arbetare, som *förbanna* detta socialdemokratiska skräckvälde, i jämförelse med hvilket Kristian Tyrann var en riktig engel. De vilja icke något hellre, än att de finge arbeta i fred och äta sitt välförtjenta bröd med de sina. De gråta, — fullväxta karlar gråta som barn — deras hustrur och barn gråta, men de *få icke*, de *töras* icke arbeta. Ty de veta, att om de gå till arbetet, sedan arbetarekommunens ledning har beslutit strejk, så blifva de efteråt förföljda med hungerpiskan, icke blott i den stad eller på den plats, der de nu arbeta, utan från stad till stad, från land till land, ja, ända till blods. Sådant är det socialdemokratiska välde, som en gång vill lyckliggöra vårt gamla Sverige, hvilket nu lär befinna sig i en så högst bedröflig trälldom!

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Jag har här mycket hört talas om och med hån hört talas om *garantier*. Men, mina herrar, är det egentligen *någon*, som kan vara *utan* garantier vid en eventuel rösträttsutsträckning? Kan samlingspartiet vara utan garantier? Visst icke. Äfven dess förslag med hänvisning till kommunallagarna innehåller många garantier. Och jag skall här läsa upp några ord af en af det liberala partiets f. d. märkesmän här i kammaren, nuvarande landshöfdingen greve Hamilton, som år 1899 yttrade:

»Jag begagnar med afsigt ordet "garantier", ehuru detta uttryck så många gånger blifvit förhånadt. Jag menar dermed icke garantier för, att den eller den af oss skall få sitta kvar i Riksdagen, utan garantier mot att personer, som på grund af sina förhållanden icke böra deltaga i det politiska lifvet, komma med, och garantier mot valmissbruk. Det är en i alla länder gjord erfarenhet, att bland de farligaste missbruk, som man så lätt öppnar vägen för, är det, att kapitalister eller associationer af partigångare genom tillfälliga inbetalningar af utskylder hastigt skapa en massa valmän för att dymedelst främja sina syften. Det måste man ovilkorligen ha en garanti emot.»

Det kan blifva fråga om *hvilka* garantier man skall äska. Men *garantier*, det lära vi icke kunna vara utan. Redan åldersgränsen är en garanti.

Jag skall tillåta mig att nämna, att jag för icke länge sedan vid ett mycket stort industrielt etablissement här i Stockholm frågade, huru mycket arbetarne der förtjenade, och fick den upplysning, att med undantag af pojkarne, var det ingen, som förtjenade under 1,000 kronor om året.

»Nå, betala de sina utskylder?» sade jag.

»Ingen enda», blef svaret.

Det är verkligen icke så stor entusiasm, som man vill göra troligt, när man icke anser den allmänna rösträtten vara så mycket värd, att man för dess bevarande betalar sina utskylder.

En arbetsgifvare berättade också för mig, att han till följd deraf, att han tyckte, att skatterna voro höga, hade gjort åtskilliga nedsättningar i sina uppgifter till taxeringsmyndigheterna rörande sina arbetare. Han hade gjort liknande afdrag, som han hört andra arbetsgifvare hafva vidtagit. Arbetarne kommo upp på hans kontor och tackade honom för det. Han sade: »Men märken I icke, att många bland eder förlora sin politiska rösträtt genom detta?» »Ja det bry vi oss inte om, bara våra skatter bli mindre», var det svar han fick.

Nu är detta visserligen icke det allmänna förhållandet. Långt derifrån. Men då man så ofantligt mycket skriker om den oerhörda och enhälliga entusiasmen hos våra arbetare för rösträtt, så torde denna sida af saken också böra en liten smula dragas fram.

Såsom herrarne se af min reservation, är jag visserligen icke nöjd med betänkandet. Det går i åtskilligt emot den åsigt, som

jag hittills hyst och äfven uttalat både enskildt och offentligt, äfven här i kammaren. Men då jag å ena sidan inser vigten af att komma något steg framåt och å andra sidan mycket väl förstår, att det är omöjligt att komma ur fläcken, derest man icke ifrån olika sidor går hvarandra något steg till mötes, så har jag ansett mig böra förena mig med utskottet i dess förslag.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Man kommer på sådant sätt visserligen i somliga stycken i strid med sig sjelf, såsom också herr Höjer i går anmärkte mot mig. Men det kan nu icke hjälpas. Vi hade här i kammaren nyligen en nykterhetsmotion före. Andra Kammaren fattade ett beslut i öfverensstämmelse med maldryckskomiténs förslag i en punkt, som jag varit med om att genomdrifva i komitén. Första Kammaren fattade ett mera moderat beslut, och jag måste, för att vinna *något*, här i kammaren uppträda och yrka, att Andra Kammaren skulle, med frånträdande af sitt förra beslut, förena sig med Första Kammaren, ehuru jag, hvad mina åsichter beträffade, qvarstod på alldeles samma ståndpunkt som förr. Det är icke bara *en* gång i lifvet, som man på detta sätt måste låta praktiska hänsyn regera, äfven der man, teoretiskt sedt, skulle önska, att det ginge annorlunda. Det är visserligen konsekvent och principfast att köra hufvudet i sten. Men den äran må herr Höjer ha, om han vill. Jag går en smula förbi stenen, och jag tror, att jag så kommer längre fram mot målet.

Herr Höjer gjorde sig lustig öfver min ställning i konstitutionsutskottet. Ja, hvarför har icke herr Höjer uteslutit mig ur konstitutionsutskottet? Med den hegemoni och det dominerande inflytande, som han har här i kammaren, och om hvilket ingen kan vara mer medveten än han sjelf, borde det hafva varit en mycket lätt sak för honom. När han vidare tillämpade på mig ordspråket om »en ung mans väg in till en piga», så vet jag icke, om det passade, icke heller vet jag, hvad han menade, eller om han i det afseendet har någon personlig erfarenhet, som jag lyckligtvis saknar. Jag lemnar därför hans ord åt det stora värde, som de säkert i hans egna ögon hafva.

Nu kan man fråga: men *vinnes* då verkligen någonting genom konstitutionsutskottets förslag? Ja, såsom herrarne behagade se på sid. 103, vinnes så mycket, att den nuvarande valmanskåren ökas med 62 procent eller, om jordtorparne frånräknas, med 50 procent. Och jag vill hemställa till herrarne, om herrarne anse en ökning af valmanskåren med 62 procent vara en sådan bagatell, att herrarne hellre taga 0 procent.

Man har undrat, hvarifrån utskottet fått dessa siffror. Jag skall upplysa, att konstitutionsutskottet gjort beräkningarna efter de — visserligen ofullständiga — utredningar, som förefinnas. Men för att icke något misstag skulle begås, har utskottets ordförande låtit i statistiska centralbyrån granska och kontrollera samt, der så behöfts, rätta den verkställda uträkningen.

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Anse nu herrarne verkligen, att det icke är af någon betydelse, att valmanskåren ökas med 62 procent. Jag skall be att få hänvisa till 79:e sidan i utskottets betänkande. I det referat af liberala samlingspartiets motion, som der förekommer, heter det: »Den på Riksdagens begäran verkställda utredningen har ock gifvit vid handen, att ett konsekvent genomförande af det s. k. kommunalstrecket skulle tillföra valmanskåren en betydande förstärkning (omkring 36 procent) af nya valmän». Huru skall man nu förstå, att der säges 36 procent, när det enligt konstitutionsutskottet blir 62 procent och, om jordtorparne räknas ifrån, 50 procent? Jo det beror derpå, att de, som skrifvit samlingspartiets motion, icke läst Kongl. Maj:ts proposition riktigt. I den kongl. propositionen säges nemligen, att den valmanskår, som nu är, skulle få så stor tillökning, att den skulle motsvara mer än 36 procent af *hela den nya valmanskåren*. Men det är något helt annat, än att valmanskåren skulle ökas med 36 procent *nya valmän*.

Emellertid se herrarne, att i denna motion framställes det såsom »en betydande förstärkning», att en ökning skulle ske med 36 procent. Och då vet jag sannerligen icke, hvad kammaren skulle ha för skäl att såsom för litet afslå ett förslag, som gifver en ökning af valmanskåren med 62 procent.

Utskottet skiljer sig, såsom herrarne se, i många punkter ifrån Kongl. Maj:ts förslag: Giftasstrecket — för det har herr justitieministen nu hållit ett, såsom herrarne hörde, ytterst briljant anförande. Men jag tror i alla fall, att jag icke kan gå med på en sådan gradering. Likaså, då det gäller 40-årsstrecket. Utskyldsstrecket, det har, såsom herrarne finna, utskottet upptagit ur Kongl. Maj:ts förslag, men dock med ganska väsentlig moderation. Jag har ansett, att man kunde gå en medelväg och göra en ytterligare moderation i den riktning, att de personer, som ville utöfva rösträtt, skulle hafva under det *nästföregående året* betalat det årets utskylder.

Jag skall taga ett exempel för att belysa detta. Antag, att vid valet här i höst utskyldsstrecket vore infördt. I sådant fall skulle enligt Kongl. Maj:ts förslag den, som vid utgången af någotdera af åren 1900 eller 1901 *häftat för oguldna utskylder* till staten eller kommunen, anses utesluten från valrätt. Utskottets förslag går ut derpå, att den, som vid utgången af någotdera af samma två år icke erlagt de utskylder till staten eller kommun, *hvilka rätteligen bort under det året erläggas*, skulle hafva förlorat sin rätt att deltaga i valet 1902. Häftade han deremot för något af åren *före* 1900, så finge han betala detta hvilken tid som helst före valet. Enligt min reservation skulle detsamma gälla, dock med inskränkning till det sista året eller 1901.

Jag har alltså icke kunnat *alldeles* slita mig lös ifrån det der s. k. utskyldsstrecket. Och nog är det märkvärdigt, om man skulle kunna med skäl säga, att det vore nödvändigt, att en person

skulle år 1902 ha rösträtt, äfven om han vid 1901 års utgång icke blifvit så pass ordentlig, att han betalat de utskylder, som han skulle erlägga det året. Jag tycker, att detta hör till det allra minsta, vi kunna begära. Och man hyser sannerligen om valmanskåren ett mycket dåligt omdöme, om man tror, att valmännen äro sådana, att man har anledning att frukta, att det skulle inverka på valen, om man fordrade så pass stor ordentlighet af dem.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Hvad beträffar censusstrecket, se herrarne i konstitutionsutskottets förslag, att det är bestämdt dels såsom eganderätt till fastighet, dels såsom arrende, dels såsom inkomst af arbete. Utskottet har blifvit mycket klandradt för detta. Men jag ber herrarne läsa sid. 87 i betänkandet. Der förekommer referat af samlingspartiets motion, hvori det heter, att då den politiska rösträtten är baserad på den kommunala, så fordras, förutom att vara mantals-skrifven inom kommunen, »äfven att ega, arrendera eller med stadgad åborätt innehafva fastighet till minst 100 kronors taxeringsvärde eller att vara uppskattad till en årsinkomst af minst 500 kronor. Detta innebär med andra ord, att den kommunalt röstberättigade skall ega fast bostad och en ekonomisk ställning, som föga kan sägas höja sig öfver existensminimum.»

Såsom herrarne behagade observera, är det en fasligt liten skilnad mellan detta och hvad utskottet föreslagit. Detsamma innehåller Kongl. Maj:ts förslag också.

Det torde tillätas mig att i detta sammanhang påminna herrarne om, hvad som förut har varit den liberala samlingens tecken här i kammaren. 1891 antog kammaren med 110 ja mot 88 nej ett så lydande förslag: »Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvori kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af *minst femhundra riksdaler* eller eger på annans mark belägen byggnad *till nämnda taxeringsvärde* eller för lifstid eller *för minst 5 år* arrenderar eller under minst 5 år näst före valet arrenderat och fortfarande arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde, *ej understigande tre tusen riksdaler*, eller ock erlägger till staten bevillning för en till *minst femhundra riksdaler* uppskattad årlig inkomst».

Detta, eller ungefär detsamma, antogs af Andra Kammaren år 1892 med 134 ja mot 79 nej, år 1893 med 117 röster mot 71 samt 1894 med 109 röster mot 90.

Sedermera afslogs visserligen samma förslag af kammaren, men det var helt andra skäl, som då inverkade på beslutet.

Sådant var det, som *då* ansågs vara den liberala samlingens tecken. Och när man nu i utskottets betänkande gått vida längre i liberal rigtning, så att man sänkt den första siffran från 500 till 300 och den andra från 3,000 till 600, så är man naturligtvis

Ang. valrätten till Andra Kammaren. en motståndare till rösträttens utsträckning! Jag kan icke precis finna, att detta är åtminstone *konsequent* politik, om jag också icke kan neka till, att det är *politik*.

(Forts.)

Hvad angår jordtorparne, har konstitutionsutskottet fäst uppmärksamheten på nödvändigheten af en lagändring i den riktning, att deras torp må taxeras för sig, så att de kunna skatta för dem och sålunda få kommunal rösträtt. Precis detsamma har det liberala samlingspartiet också sagt, och Kongl. Maj:t har uttalat sig i samma riktning.

Den skarpaste striden har här gällt, enligt hvad jag kan finna, den ställning, som köpingar och municipalsamhällen skulle intaga enligt utskottets förslag. Om Andra Kammaren vore en ren folkmängds-representation, då vore ju utskottets förslag något onaturligt. Men nu är, som herrarne veta, Andra Kammaren en blandad folkmängds- och intresserepresentation. Och då tycker jag för min del, att rättvisan fordrar det erkännande, att köpingar och municipalsamhällen *i intresshänseende* stå närmare städerna, än de stå landsbygden.

Det var en talare här, som antydde, att enligt utskottets förslag skulle man få mycket besynnerliga valkretsar. Men verkliga förhållandet är, att man skulle få mycket mindre besynnerliga valkretsar än nu. Eller hvad säga herrarne om en sådan valkrets som Södertelje—Norrtelje—Östhammar—Öregrund—Sigtuna—Vaxholm eller Kristinehamn—Filipstad—Askersund? Derigenom att köpingar komme att hänföras till de närmast liggande städerna, skulle således stadsvalkretsarna blifva mycket mindre vidunderliga, än hvad de nu äro.

Nu har här sagts, att man måste tänka på Första Kammarens ställning. Emot det jordbruksintresse, som den representerar, måste stadsintresset i Andra Kammaren ha en så öfvervägande ställning, som det har. Jag vill då upplysa herrarne om, att af Första Kammarens 150 medlemmar mer än 80 äro stadsbor.

Man har vidare sagt, att om det blir *allmän* rösträtt, ja, då kan det vara skäl att tänka på att ändra den ställning, som städerna för närvarande intaga i representationshänseende. Men jag kan icke begripa, att det förefinnes någon större rätt för dem nu, än om rösträtten utsträcker och blir allmän. I denna del finnes det enligt min tanke icke någon möjlighet att undkomma det berättigade i herr Pehr Pehrsons förslag och friherre von Knorrings motion. Ingen har heller här bestridit det. Och jag vill säga herrarne, att så mycket har jag lärt af att sitta i utskottet, att det denna riksdag är *sista* gången, som det i sammanhang med en rösträttsreform kan blifva tal om, att städerna skola behålla 80 platser i denna kammare. Det var redan inom utskottet kommet derhän, att man hade så när beslutit att sätta ned antalet till 70. Och det var allenast den omständigheten, att man från motsatta sidan gick in på, att köpingar och municipalsamhäl-

len lades till städerna, som gjorde, att denna siffra åter ändrades till 80. Äro herrarne ifrån städerna med om en sådan utjemning, ja, då må det så vara. Men jag anser, att rättvisan fordrar det erkännande, som jag nu gjort, och rättvis bör man vara, äfven om man är representant från en stad.

Man talar här om, att landtmännen äro så rädda om sin maktställning. Ja, jag undrar hvad städerna egentligen äro. Så snart det varder fråga om att vidtaga någon åtgärd, som på något sätt synes egnad att inskränka städernas maktställning, huru låter det då? Herrarne veta det.

Det stod härom dagen i en tidning en liten bit med öfverskrift, »huru förslaget skulle komma att verka», och der kom man till det resultat, icke att det skulle blifva »bättre» eller »sämre», »rättvisare» eller »orättvisare», utan att t. ex. i Stockholm antalet representanter skulle minskas från 22 till 19, således en minskning af 3 platser, att Göteborg, Malmö och Gefle skulle mista hvar sin riksdagsman o. s. v. Ja, det är så: det är *maktställningen*, som i sjelfva verket ligger under äfven här vid lag. Alla parter äro rädda om den makt de ega.

Jag vill icke i denna punkt ha något ändradt, jag ville att vi skulle förbli vid det, som nu är, och jag satte mig därför inom utskottet energiskt emot att nedsätta detta 80-tal till 70. Men herrarne må veta, att, om vi stadsbor äro för oresonliga, går det vår bön och vår protest förutan så, att städerna förlora sin nuvarande rätt att ha 80 platser och kanske dertill få taga med köpingar och municipalsamhällen — hvarmed jag dock icke vill hafva sagdt, att jag tror, att dessa samhällen äro så fasligt farliga.

Såsom herrarne se af den kongl. propositionen, skulle, om det vore lika rösträtt mellan land och stad, städerna i denna kammare hafva 49 platser, och, om man räknar bort de valmän, som icke betalat sina utskylder, skulle städerna blott ha 45 platser. Om nu köpingar och municipalsamhällen med en befolkning af öfver 1,000 lades till stadsvalkretsarna, skulle dessa få 55 platser. Nu ha de 80.

Jag kan alltså icke vara med om de beskyllningar, man utslungat mot landtmännen för otillbörlig maktlystnad. Vi få vara erkänsamma för den ställning, vi såsom städernas representanter hafva, och jag anser, att det bästa medlet och den säkraste vägen att befästa denna ställning är att vara resonlig gent emot landsbygdens representanter och deras anspråk på representationsrätt. Ty, såsom jag sagt, herrarne kunna vara förvissade om, att det är *sista gången* det blir tal om 80 platser för städernas representanter här i kammaren. Och min tro är, att kammaren skulle göra klokt, om kammaren antog konstitutionsutskottets förslag. De enskilda önskingar i särskilda punkter, som den ene eller den andre kunde ha, finge sedan blifva föremål för motioner och granskning. Men rifver man nu sönder alltihop, då står man på den punkt, man

Ang. valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

står, och kommer icke ur fläcken. Genom att antaga konstitutionsutskottets förslag, kommer man så långt framåt, att valmanskåren, som sagdt, ökas med 62 procent, hvilket icke alls är någon småsak.

När jag säger detta, skall jag dock be att få upprepa, hvad jag redan från början sade, att jag visst icke är ense med konstitutionsutskottet i hela dess motivering och alla dess förslag, fastän jag låtit praktiska hänsyn bestämma mig.

Hvad jag anser vid en mera radikal reform vara alldeles nödvändigt, det är, att den *politiska* rösträtten absolut skiljes från den *kommunala*. Att det är nödvändigt, att grunderna för den politiska rösträtten äro bestämda i grundlag, är också framhållet i den kongl. propositionen, då den velat gifva grundlags helgd åt kommunallagen i fråga om rösträtten. Jag har framhållit detta för kammaren 1899 och 1900. Man invänder, att man då öfvergifver »den historiska grunden». Ja, det afskräcker mig alldeles icke. Man öfvergifver den historiska grunden också, då man lösgör den politiska rösträtten ifrån bevillningsförordningen. De ha varit sammanbundna, jag vet icke huru länge, och likväl äro både Kongl. Maj:t och samlingspartiet nu öfverens om att skilja dem åt. Jag vill tillägga, att jag icke ser någon fara i att göra den politiska rösträtten lös äfven från kommunallagarna.

Huru sväfvande samlingspartiets förslag är i denna punkt, det kan man se af dess motion n:o 188, der det säges: »Då man icke torde böra öfvergifva den nu rådande princip, att för kommunal rösträtt förutsattes kommunal skattskyldighet, hafva vi föreställt oss, att den här ofvan omordade likställigheten kunde ernås t. ex. genom att föreskrifva skyldighet för dem, som eljest på grund af nu gällande stadganden om det bevillningsfria afdraget eller annan liknande framtida skattelagstiftning, skulle blifva fria från kommunalskatt, att erlægga ett, om än aldrig så obetydligt bidrag till kommunens allmänna utgifter». Man må märka, att denna motion är återopad i partiets rösträttsmotion såsom en af de viktigaste villkoren för denna, och då hvilar den likväl på så vacklande grund som det, att man »*föreställer sig*» någonting. Hvad denna föreställning innebär, och hvart den kan leda, det få vi se, när lagutskottet kommer med sitt betänkande. Detta har ännu icke kommit på kammarens bord.

Om en person icke har kommunal skattskyldighet, så är det naturligt, att han icke heller har kommunal rösträtt. Men äfven en sådan har skyldigheter mot *staten*: först en *skattskyldighet*, som är ganska tung genom de indirekta skatterna, för det andra *den militära värnpligten*. Jag anser därför, att det bör medgifvas honom politisk rösträtt, oberoende deraf att han saknar den kommunala. Om han derjemte betalar t. ex. 50 öre eller, såsom det står i samlingspartiets motion n:o 188 »ett om än aldrig så obetydligt bidrag», kanske 10 eller 25 öre, direkt till kommunens

utgifter eller icke, så kan det, såvidt jag förstår, icke hafva någon betydelse alls för hans kvalifikation såsom innehafvare af politisk rösträtt. Han har de väsentliga skyldigheterna mot staten alldeles oberoende af sina skyldigheter mot kommunen.

Dessa mina åsikter hafva dock, såsom jag redan uttalat, icke hindrat mig att gå in på utskottets förslag för att åstadkomma något, som *kan* åstadkommas. Och jag må säga: konstitutionsutskottets förslag är icke så löst hoptimradt, som en af dess ledamöter sade — kanske med anledning af hvad som stått i en skämttidning, der ett kålhufvud var afritadt, och derunder stod: »lapp på lapp och ingen söm». Det är icke så i alla fall. Det går nog an att säga: »det är illa hopklistradt, det är löst hoptimradt, det är det och det», men sätt dit yxan och timra bättre, så får man se, hvad der vill bli utaf.

Herr von Friesen säger i slutet af sin och samlingspartiets motion: »Skulle denna grundval af Riksdagen förkastas och de här framställda moderata reformyrkandena afslås, torde frågan hafva inträdt i ett sådant skede, att det bör tagas i allvarligt öfvervägande, huruvida icke för vårt lands framtida konstitutionella utveckling nya grundvalar må uppsökas».

Ja, jag är af samma tanke. Det måste bli nya grundvalar, och jag tror, att bland dessa grundvalar måste finnas den, att den politiska rösträtten absolut skiljes från den kommunala. Den *kommunala* rösträtten måste kunna ändras genom ett *en* gång fattadt beslut af konung och Riksdag, men grundvalen för den politiska rösträtten må *icke* kunna ändras annat än i den ordning, som stadgas om grundlags stiftande. Det är min åsigt.

Nu kan man invända: »det är ju för närvarande på det viset ändå, att den politiska rösträtten kan ändras genom ändring af kommunallagen, ja till och med genom en gemensam votering, om det kniper». Ja, det är så, och jag finner det ganska märkvärdigt att se, hurusom samlingspartiets motion i sak återgifver nästan allt, hvad jag under föregående riksdagar frambållit i detta hänseende mot partiets då framlagda förslag. Men det är *en* sak, att man icke för tillfället *kan komma ifrån*, hvad som redan är lag, och *en helt annan sak*, att man, när man skall omgestalta representationsrätten, vill *stå kvar* på den punkt, på hvilken man nu står, men från hvilken man bör och *måste* komma lös för att få riktig ordning och reson i det politiska lifvet.

Af dessa skäl, herr talman, skall jag anhålla, att kammaren måtte bifalla konstitutionsutskottets förslag.

Herr Wavrinsky: Jag har uppkallats af det anförande, som vi i går lyssnade till från den ärade representanten på skånebänken, herr Hans Andersson i Nöbbelöf, och jag har fått ytterligare anledning att yttra mig på grund af det »brandtal» som

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

nyss hölls af herr justitieministern, äfvensom af hvad som yttrades från geflebanken.

Herr Hans Andersson i Nöbbelöf vände sig synnerligast mot arbetarne, syntes det mig, specielt med anledning deraf, att så många af dem icke betala sina kontributioner. Ja, i likhet med honom beklagar jag, att så är förhållandet, och då jag har tillfälle att i arbetarekretsar tala i dessa ämnen, försummar jag icke att framhålla denna sak för dem. Men jag har också anledning att nu här yttra några ord för att bringa kammarens ledamöter till bättre förståelse af denna omständighet. En arbetare, som har 800, 1,000, ja, låt oss säga 1,200 kronors inkomst och bor här i Stockholm, får, om han har familj, betala ungefär hälften af sin inkomst, 4- å 500 kronor, i hyra för en lägenhet, och han har sannerligen, om han vill med omsorg fostra sina barn och dessutom i någon mån bidraga till utvecklingen af den fackföreningsverksamhet, han tillhör, icke ringa bördor lagda på sina skuldror. För honom är 5, 10 kronor i skatt icke en ringa penning. Men dertill kommer också, att många af dessa arbetare äro saison-arbetare, som icke hafva arbete annat än under viss tid af året, och som då visserligen förtjena ganska mycket, men ännu icke synas hafva vunnit den sparsamhetskänsla och förmåga att taga vara på sig, som det verkligen vore önskvärdt, att de hade. Men en sådan förmåga sakna icke blott många arbetare, utan äfven många andra och det torde därför icke uteslutande böra läggas dem till last. Det är kanske snarare en nationaloddygd, som de dela med andra klasser. Men dertill kommer, att arbetarne se på de stora indirekta skatter, som de erlägga till staten, och därför icke göra sig så mycket samvete, om de icke anstränga sig till det yttersta för att betala den direkta skatten. Jag har velat nämna detta för att *förklara* förhållandena. I synnerhet träffa dessa omständigheter de minst bemedlade arbetarne, därför att de icke äro i tillfälle att köpa sina förnödenheter i parti, utan endast i minut och oftast på kredit; därför bli lefnadskostnaderna för dem i proportion mycket dyrare än för andra.

Herr Hans Andersson vände sig också mot arbetareledningen, särskildt mot det uppträdande på kommando — om jag fattade honom rätt —, hvarpå arbetarne för närvarande gifva prof. Denna protest mot att handla på kommando hafva vi hört förut, med ännu mera eftertryck från detta håll; talaren vann då mycket pris, och jag instämde deri. Det kan ju vara bra att varna också arbetarne mot dylikt. Men detta tal torde i allmänhet kunna riktas mot många andra och, som sagdt, icke minst mot oss ledamöter af denna kammare. Huru ofta få icke vi inom partierna rösta och handla på kommando. Jag har mången gång med mycken motvilja gått till valurnan med en valsedel, mot hvilken jag för min enskilda del haft åtskilligt att invända, men

med hvilken jag dock röstat, bunden af partiets band, och jag antager, att så är det äfven inom andra partier i kammaren. Jag har härvid anledning erinra mig något, som passerade för några dagar sedan och träffade mig särskildt. Jag hade inom Riksdagen, såsom herrarne veta, väckt motion derom, att bokföringspligten skulle utsträckas till stora industriella rörelser, som för närvarande icke äro underkastade denna pligt. Samma yrkande gjorde jag i fjol. Det antogs då enhälligt, utan votering, i denna kammare. Yrkandet återkom i år, vann i denna del lagutskottets gillande och bifölls af Första Kammaren enhälligt. Men när förslaget förekom till behandling i Andra Kammaren, reste sig den mäktige höfdingen på vestgötabänken och talade deremot, utan att jag egentligen vet — ens sedan jag läst protokollet — hvad han hade att invända deremot. Han rigtade misstankar mot förslaget såsom möjligen oförenligt med jordbrukarnes intressen; med honom instämde flere, och inom kort var saken utagerad. En af de talare, som nu anade oråd och begärde ordet, var herr Jansson i Krakerud. Af hans anförande finner jag, att icke heller han hade något egentligt skäl för afslagsyrkandet. Då han från valurnan passerade denna plats, öfverraskade jag honom med en fråga om anledningen till hans nämnda yrkande och fick då — troligen emedan han blef öfverraskad — det upprigtiga svaret: »jag hade icke läst lagutskottets utlåtande och visste icke hvad saken egentligen gälde.» Är detta icke — med förlof sagdt — att rösta på kommando? Jo, såvidt jag kan se! Det är dock icke så underligt, detta, och jag rigtar icke någon dylik förebräelse speciellt mot landtmannapartiet, ty sådant inträffar för visso på alla håll, der man är angelägen om disciplin för att vinna ett visst mål — der det fordras sammanhållning. Och många få underkasta sig detta kommando. Man får då icke räkna särskildt arbetarne detta till last.

Man förebrår arbetarne, att de nu handla och marschera upp under socialistisk ledning. Javäl! Men hvarför göra de det? Jag har bemödat mig att söka förstå dessa arbetarörelser och hvarför i dem mycket händer, med hvilket jag kan sympatisera, och mycket, hvarmed jag icke kan sympatisera. Hvarför gå de nu under socialistisk ledning? Jo, derför att socialisterna förstått att uppamma skicklige och kraftige ledare, som arbetareskarorna behöft; i brist på andras hjälp och ledning hafva de fått vara tacksamma för den ledning, som erbjudits dem. Hvarför hafva vi nu icke utsatt oss för mödan och ansvaret att gripa in i arbetarnes intresselif för att söka bringa dem på bättre tankar? Skola vi endast stå utanför och bara bedöma och kritisera, när vi ingenting gjort för att förekomma hvad som nu sker. Det förbjuder mig mitt samvete. Jag kan beklaga, att så är förhållandet, men vi måste lägga ansvaret på flere händer och i hufvudsak på andra än arbetarnes egna.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Man fruktar så mycket socialismens röda spöke. Jag känner ärligt: »Jag fruktar det icke.» Denna socialism står så som all både intelligent och materiel rörelse under utvecklingens lag. Den uppträdde först med yrkande på kapitalets delning, men den tiden var kort. Sedan var det den socialistiska statens aflägsna problem, som man diskuterade, och som man sökte genomföra. Äfven den tiden har förlupit. Socialisterna hafva lärt att lämpa sig efter omständigheterna. Nu behandla de och debattera aktuella frågor. De missgrepp, som de göra, hämnar sig sjelfva, och de motstånd de röna vänder dem så småningom på bättre banor och förer dem under tidernas lopp i allt sundare och sundare riktning. Derfor fruktar jag icke denna rörelse. Nu menar man, att dessa arbetareskaror uteslutande bestå af socialister och radikaler. Herr talman, hela min verksamma tid har jag hufvudsakligen egnat åt att lära mig förstå småfolket och att understödja dess berättigade intressen, och jag tror mig därför ega någon rätt att tala om arbetarnes förhållanden. Jag påstår, att det bland arbetarne finnes många liberala, moderata, till och med konservativa element. Jag tillhör sedan 20 år en stor förening, hufvudsakligen bestående af arbetare, som räknar ungefär 100,000 medlemmar. Att det inom denna förening finnes äfven socialistiska element är jag villig att medgifva likasom äfven, att på somliga platser dessa framträda starkt. Men bland dem finnes äfven en stor konservativ fraktion. På de årsmöten, dit de olika underafdelningarna inom föreningen skicka sina ombud, behandlas föreliggande frågor med en omsorg och försigtighet, som enligt min åsigt skulle väcka herrarnes förvåning, om herrarne komme att åhöra desamma. Denna förening har sin konstitution, som den sjelf antagit, och det har slagit mig med häpnad att se, huru fästa de äro vid densamma, hur de vakta den. Ett förslag om ändring i någon af dess paragrafer mötes i allmänhet af lika stort motstånd som inom svenska Riksdagen ett förslag att ändra grundlagen. Om jag vädjar till herr Branting, så skall han säga, att han och socialisterna i öfrigt räkna denna förening — goodtemplarorden — såsom ett moderat, för att icke säga konservativt element i arbetarrörelsen. I den mån arbetarrörelsen tränger fram, vinner sina syften och lär känna sitt ansvar, ändrar den karakter. Men här gäller det visa denna rörelse förtroende för att vinna dess förtroende. Man skall då också finna, att man kan lita på den. Men ställer man sig utanför den och bygger dammar mot dess sträfvanden, så eggas man den helt enkelt. Och det långvariga motstånd, som rösträttssträfvandena rönt, har varit egnadt att sluta arbetarne så kraftigt tillsammans och har gjort, att deras röst nu måhända ljuder sträfvare och hårdare än den eljest skulle gjort. Herrarne finna, att jag i denna rörelse söker att visa de försonande dragen och att väcka förståelse för den. Och jag har härvid icke ställt mig

uteslutande på hvarken den ena eller andra sidan, ehuru det är klart, att mina sympatier ligga på deras sida, som arbeta för denna rörelses fortsatta utveckling. Jag ser icke i den röda fanan revolutionens märke. Jag menar, att den röda fanan visserligen minner om blod, som runnit under arbetarörrelsens förnedringstillstånd; men nu reses hon som ett tecken att arbetaren genom sjelfhjelp och sjelfbeherskning förstår att höja sig och genom egna resurser skaffa sig medborgarskap i samhället. Jag har förtroende till henne, och jag ser i henne frihetens tecken, icke den »frihet», som här tecknats någon gång, utan den verkliga frihet, som bjuder aktning och som afser allas gemensamma bästa och fosterlandets väl. Skulle vi icke med sympati helsa en sådan rörelse, hvilken fosterlandet snarare bör vara tacksam mot än möta med hån och förakt. Ett handslag åt arbetaren — ej en penning bara — det är den bästa politik, jag pröfvat, och som jag ville uppmana svenska Riksdagen att begagna.

Här har i dag citerats skalder, och det må väl då också tillåtas mig att citera några rader af den ungdomsfriske, ungdomen och dess framtid så hängifne upsalaskalden, professor Frithiof Holmgren, väl värda att beakta:

»Endast dårarne bygga bommar af is om vårarne.»

Vårsolen bryter nu fram, vårfloden kommer. Låtom oss icke dämna upp för dessa strömningar utan öppna väg för dem, och vi skola se, att, om det icke sättes hårdt mot hårdt, denna rörelse under samförstånd och god ledning kommer att utveckla sig i en god riktning.

Jag har begärt ordet för att framhålla det berättigade i arbetarörrelsen. Den har så många gånger, och stundom med rätta, skarpt kritiserats, att pligten synes mig kräfva, att några ord här också sades till dess försvar af en utomstående och ändock intresserad.

Hvad de föreliggande rösträttsförslagen vidkomma, så vill jag skänka min röst till det längst gående bland dem, till det, som i vidsträcktaste mån lemnar tillräde till rösträtt åt de nu rösträttslöse och hvilket kan vinna båda kamrarnes bifall med utsigt till varaktigt bestånd. Jag vill att den nya ordningen skall byggas på bred, solid grund, och de garantier, man fordrar, få icke ha någon skymt af småsinne. Jag vill tillägga, att jag icke, så länge vi stå på det kommunala streckets grund, finner *något* skäl, hvarför vi från denna rätt skulle utesluta de kommunalt röstberättigade kvinnorna. Och jag har varmt intresse för de idéer med afseende på kvinnans politiska rösträtt, som af herr Lindhagen uttalats i hans motion. Konstitutionsutskottets vice ordförande sade många skämtsamma ord om den saken, och många skulle nog vara färdiga att deri instämma med honom. Men »skrattar bäst, som skrattar sist.» Han sade, att kvinnans

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

uppgift vore att uppfostra de blifvande politiska männen. Men huru skola de kunna fylla denna uppgift, om de utestängas från allt politiskt intresse, allt inflytande på det politiska lifvet. Det är för att qvinnorna skola kunna gifva en sådan uppfostran som jag vill, att de må erhålla politisk rösträtt.

I en sak är jag fullt ense med landtmännen nemligen i frågan om likställighet i rösträttsafseende mellan stad och land, som jag anser bör genomföras med det snaraste. Ja, jag skulle kunna vara med om att gå sådana önsknings till mötes äfven vid en mindre utsträckning af rösträtten, om jag i öfrigt kunde vara viss om att utvecklingen ginge i rätt rigtning. Den strid, som utkämpas mellan stad och land är så onaturlig som den gerna kan vara. Det sades af herr Dahn i går — och han pointerade det på ett nära nog krasst sätt — att denna strid är naturlig och nödvändig. Men deremot protesterar jag. Den är icke nödvändig.

Man har sagt, att vårt land måhända hotas af politiska faror och man har för ett gemensamt fosterländskt intresse påkallat en sammanslutning kring det svenska banéret, hvarvid man lagt tunga bördor i synnerhet på dem, som hafva minsta förmågan att bära dem. Men skola vi då från politiska rättigheter utesluta dessa värnpligtige, som utbildade sig för att försvara vårt land, skola vi utesluta qvinnorna, som fostra och sätta sitt lif på spel för att gifva landet dessa försvarare?

Man kan säga, att sådana syften äro allt för ideala. Jag kan i viss mån erkänna detta. Men jag ryggar icke tillbaka för idealet, därför att jag icke kan nå det med en gång. Jag vill hafva det som en ledstjerna och jag är tacksam för hvarje steg, som för mig mot detta mål. Detta är min idealism.

Jag skall icke vidare gå in på en kritik af det föreliggande förslaget. Det har redan gjorts af andra i de viktigaste delarne. Jag skall endast anhålla att få yrka afslag på den föredragna punkten.

Sedan herr vice talmannen nu öfvertagit ledningen af kammarrens förhandlingar, lemnades ordet till

Grefve Hamilton, som anförde: Herr talman, mina herrar! Mina åsikter i denna fråga kunna sägas vara uttryckta i ett uttalande från den valkrets, jag har äran representera, af följande lydelse: »Arbetsklassens anspråk på ökad politiskt inflytande är rättvist och bör uppfyllas så fort som möjligt, men det är angeläget, att det ej tillgodoses på bekostnad af andra klassers berättigade intressen.» I hvad mån kunna de nu föreliggande förslagen anses motsvara de kraf, som här äro framställda? Arbetarklassens politiska inflytande blir väsentligen ökad, men icke i den grad, att man kan anse, att denna klass kommer att känna sig tillfreds-

stald. Om en reform bygges på något af dessa förslag, kommer man icke långt. Man kan icke antaga, att agitationen derigenom skulle upphöra; den komme tvärtom nog att fortgå med ökad styrka. Å andra sidan skulle andra klasser inom samhället beröfvas ett politiskt inflytande, som de redan nu hafva svårt att behålla. Men om valmännens antal komme att ökas genom en rösträttsförändring utan garantier, så blir kampen hopplös. Men ett sådant offer bör icke fordras af ett parti, om hvilket man kan säga, att det beredt landet skydd och en lugn och storartad utveckling. Ett sådant offer bör icke bringas om det icke kan visas, att det är nödvändigt för att bereda rättvisa åt arbetareklassen.

Med hvad jag här anfört vill jag ansluta mig till det skrifvelseförslag, som framhåller nödvändigheten af utredning angående införandet af allmän rösträtt med garantier.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! I likhet med en ärad talare här midt emot, som i går middag yttrade sig i denna fråga, skulle äfven jag mycket gerna velat instämma i det förslag, som väckts af herr Pehr Pehrson i Törneryd. Men jag kan nu icke göra detta af skäl, som jag strax skall anföra.

Jag vill först bringa i kammarens minne ett yttrande, som faldes i denna kammare för tre år sedan en majdag. Jag skall be att få uppläsa ett par punkter af detta yttrande: »Skall Andra Kammaren göra detta, då röstar den i dag för herr von Friesens förslag ty då skulle den derigenom uttala ett löfte om att den ändå skall komma att vilja göra *något* för att bringa rösträtsfrågan ur det lägervall och det dödvatten, hvori den för närvarande befinner sig. På det sättet skulle förtroende kunna komma till stånd och vägen till öfverenskommelse i denna sak icke vara stängd. Ty Andra Kammaren skulle derigenom hafva visat, att den har blicken öppen för våra kraf, och vi hade då kommit ett godt stycke på väg, och *längre fram blefve vi nog sedan sams om fortsättningen*.» De herrar, som voro närvarande vid detta tillfälle minnas helt säkert, hvilken sensation detta yttrande framkallade. Men i dag skulle jag vilja fråga den talare, som fälde yttrandet, om vi, derest det föreliggande förelaget blefve antaget, skulle vidare behöfva tala om någon »fortsättning». Vi hörde visserligen i går olika meningar uttalas om förslaget verkningar af talare på blekingebänken och nämnde talare. Talaren på blekingebänken sade, att hvad man än må säga om verkningarna af det föreliggande föreslaget, så vore det säkert att ett sådant steg vore vida större än det återstående steget mellan kommunalstrecket och den allmänna rösträtten, som vi sedan kanske tvingas att taga. Talaren på stockholmsbänken hade en motsatt uppfattning, men jag tror dock, att herr Branting i sitt hjerta skall erkänna, att det steget är ofantligt litet.

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Den förste talaren på stockholmsbänken som hade ordet i denna debatt, herr von Friesen, har med skarpa kritiserat den lydelse af 14 §, som här föreslås och hvarigenom man skulle lemna fritt spelrum åt de myndigheter, som hafva att tillämpa bevillningsförordningen. Han kritiserade paragrafen med hänsyn dertill, att många, som borde vara röstberättigade, kunde på denna väg utestängas. Men, mina herrar, det är lika lätt att kritisera bestämmelsen ur den synpunkten, att det är ofantligt lätt att dermed skapa röstberättigade, ja så lätt, att jag vill till eder alla hemställa, om vi icke nu stå i begrepp att införa den allmänna rösträtten genom en bakport.

Huru bevillningsförordningen vid taxeringen tillämpas på alla ställen i vårt land, derom har jag icke kännedom, men hur den kan och bör tillämpas, det vill jag nämna, och det känner nog litet hvar. Jag vill taga ett exempel från Stockholm. Om en arbetare här är upptaxerad till inkomst af arbete till ett belopp af 660 kr. så skall hans beskattningsbara inkomst i taxeringslängden upptagas till 10 kronor. Detta medför 10 öres skatt till staten, och hur stor kommunalskatten blir, kunna ju herrarne lätt räkna ut. Häremot invänder man nu, att detta icke gäller förhållandena på landsbygden, der det bevillningsfria afdraget är endast 450 kronor. Då vill jag svara, det är just en skön rättvisa man skipar i förhållandet mellan stad och land. I Stockholm och åtskilliga andra städer kan man bli kommunalt röstberättigad och efter det nu föreliggande förslaget äfven politiskt genom att betala 10 öres bevillning, — ja, man skulle enligt förordningen kunna gå ned ända till ett öres bevillning — men på landet fordras, att man skall betala minst 50 öres bevillning. Och, mina herrar, vi kunna äfven tänka oss, att det nuvarande existensminimum icke får kvarstå. År 1883 blef det höjdt från 300 kronor till 450 kronor, som vi nu ha. Jag kan nu icke direkt minnas anledningen härtill, men vi hade en kort tid förut haft en period, under hvilken embetsmännens löner ökades. Nu ha herrarne två gånger (sista gången äfven för i år) beviljat dyrtidstillägg åt statens tjenstemän. Hvad är då naturligare, än att existensminimum äfven på landsbygden blir höjdt till 500 kronor. Jag vill påpeka, att det behöfves endast en liten pressnotis, som idkeligen upprepas i tidningarna; det står blott rubriken: »*Efterblifvet taxeringsdistrikt*», och det skall icke dröja länge, förrän existensminimum i hela landet höjts till 500 kr. Och då är ju skattskyldigheten såsom vilkor för rösträtten knappast längre att tala om. Den skulle ju bli 10 öre eller något sådant. Vilja nu inte arbetarne betala denna 10-öring med tillägg af kommunalskatten, som vi kunna antaga i medeltal utgöra 5 gånger bevillningen, ja då kunna ju de lägst taxerade vända sig till herr Branting; kanske han finner någon utväg att sörja äfven för den saken. Vi veta ju hvad man kan åstadkomma genom agitation.

Nu har man tvistat mycket om, huru denna reform skall verka, och vi ha fått en statistisk utredning, som visar hur kommunalstrecket och den kommunala rösträtten ställa sig. Men för att visa, att denna statistik icke är afgörande vill jag taga ett utdrag ur en tidning — herrarna känna igen färgen, fastän tidningen nyligen upphört att utkomma. Det gälde en tidningsfejld emellan Aftonbladet och Karlstadstidningen och de hade olika uppfattning om huru strecket skulle verka. Aftonbladet säger:

»Och icke bör det vara svårt, om man ej afhålles derifrån af starkare motiverade betänkligheter än de, som nu komma till synes i tidningen. Dessa gå hufvudsakligen ut på, att ju dock af landets 1,250,000 myndiga män 520.000 äfven efter »kommunalstreckets» införande fortfarande skulle blifva i saknad af rösträtt.

»Är detta så säkert?», må man väl fråga. Är det icke snarare sannolikhet för, att ett mycket betydligt antal af dessa skola, sedan en dylik rösträttsreform blifvit verklighet och sjelfdeklaration blifvit genomförd, *skynda att förskaffa sig politisk rösträtt genom att anmäla sig till därför erforderlig beskattning.*»

Så talar Aftonbladet! — Professor Fahlbeck i Lund har också utgifvit en afhandling i denna fråga, der han gör sina beräkningar, och han kommer till den slutsatsen, att, med tillämpning af kommunalstrecket, valmanskåren med säkerhet kommer att uppgå till en million.

Hurudana förhållandena skulle bli på landet, derom gifver den nyligen publicerade statistiska utredningen, en tydlig och klar fingervisning. Den visar, att af landtvalkretsarne i icke mindre än 105 antalet af de nytillkomna valmännen belöper sig ifrån 50 till 140 procent af den nuvarande valmanskåren. Det är sålunda blott 45 stycken af hela det nuvarande antalet landtvalkretsar, som skulle få en tillökning af mindre än 50 procent. Men, mine herrar, detta har afseende endast å hvad som gälde år 1900, och vi veta alla, att då fans ännu icke något speciellt motiv, hvarför arbetarne skulle vilja bli taxerade. Sänka vi deremot srecket, så att de bli valberättigade vid 500 kronors i stället för vid 800 kronors inkomst, så tror jag, att vi böra bereda oss på, att man från vissa håll sätter i gång en hejdlös agitation för att få fram taxeringen.

En annan betänklighet, som jag har mot det föreliggande förslaget är den, att det skulle komma att på ett betänkligt sätt minska antalet arbetsgifvare i denna kammare. Man svarar mig visserligen, att arbetsgifvarne hafva dock sin plats i Första Kammaren. Men, mina herrar, se vi efter på yrkesuppgifterna, i katalogerna, finna vi, att det är icke riktigt med den saken. Och vare dermed huru som helst, så tror jag, att det är mycket viktigt att verkliga arbetsgifvare sitta i *denna* kammare. Här får man nemligen in sådana, som utöfva yrket för sin utkomst, då de, som sitta i Första Kammaren, kanske ofta nöja sig med det arbete,

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

som ligger i att klippa kuponger. Jag har roat mig med att göra en liten statistik öfver de nuvarande förhållandena inom representationen, såvidt det gäller Andra Kammarens stadsrepresentanter och af dessa 80 kan jag icke få mer än på sin höjd sex stycken, som verkligen egna sig åt produktiva näringar. Tager jag med handlande och boktryckare till gruppen, så kommer jag upp måhända till tolf stycken. Kan detta anses vara för mycket, och skulle det icke vara olyckligt, om äfven dessa utestängdes. Jag är öfvertygad, att våra landtmän hvarken vilja eller kunna här få samma inflytande i framtiden, som de nu ha, men jag be eder, mine herrar, att ändock icke utrota arbetsgifvareelementet ur denna kammare, hvilket skulle blifva den naturliga följden af detta förslag.

Äfven en annan fara kan man spåra som följd af en sådan utsträckning af rösträtten. Vår grundlag har en paragraf, som säger: »Riksdagsmännen kunna i utöfningen af sin befattning icke bindas af andra föreskrifter än rikets grundlagar.» Vi känna alla, att något *imperativt mandat* icke existerar i vårt land, men huru det skulle komma att gå sedan, derom kan icke vara något tvifvel, och det skulle vara en olycka för vårt land.

Jag har nu väckt motion om allmän rösträtt, då jag nämligen ansett lämpligt att äfven en röst från landtmanpartiet höjdes till förmån för denna, som i längden synes vara oundviklig. Jag tror dock icke, att herr Branting skall lyckas lösa rösträttsfrågan efter de resolutioner, som fattats ute vid Lilljans, och ej heller tror jag, att vi böra allt för mycket fästa oss vid dessa resolutioner. Skall frågan lösas inom Riksdagen, tror jag, att det fordras medverkan af de sansade elementen inom såväl denna som medkammaren, och sådan tror jag icke herr Branting kan åvägabrinda med sitt program, som lyder: allmän, lika och direkt rösträtt. Vi hörde i går af konstitutionsutskottets ärade vice ordförande utvecklas, huru den allmänna rösträtten praktiseras utomlands. Kunna vi nu, mine herrar, inbilla oss, att vi med de förhållanden, som hittills rådt i vårt land, skola kunna öfvergå till ett representationssätt, som knappast någonstades i världen har sitt motstycke? Jag tror, att vi hittills lefvat under lyckliga förhållanden, men skola vi öfvergå till den angifna formen — allmän, lika och direkt rösträtt — då blir säkerligen förhållandet annorlunda. Utomlands finnas — som vi hörde i går — många olika sätt att neutralisera verkningarna af och förhindra det massvälde, som genom rösträttens så långt gående utvidgning annars måste blifva följden. På sina håll har regeringen i sin makt att genom omändring af valkretsarna få fram ett önskad resultat. Och vi veta, att såväl i Preussen som i Österrike och mångenstädes finnas andra bestämmelser, som, ehuru rösträtten bär signaturen »allmän» dock verka på ett moderat och på sätt och vis konserverande sätt. Nu har jag ansett det vara lämpligt, att man skulle gå försöks-

vägen, såväl när det gäller att få fram en ny idé här på detta område, nemligen den proportionella valmetoden, som äfven i fråga om ett annat förslag, nemligen, att land och stad skulle välja gemensamt. Jag vet att beträffande den proportionella valmetoden råda många felaktiga föreställningar. Vi hörde i går herr Pehr Pehrson i Törneryd och frih. Barnekow båda offra åt en sådan, enligt mitt föremnade, oriktig mening. Frih. Barnekow ansåg, att man måste bilda valkretsar, som skulle omsluta flere hundra tusen invånare. Faktum är emellertid, att det efter nuvarande folkmängd icke behöfves mer än ett antal af 44,000 innevånare för att välja på 2 riksdagsmän och 66,000 för att vilja på 3. Jag skall vid detta tillfälle taga mig friheten uppläsa några omdömen och uttalanden, som äro gjorda af en framstående statistiker, den samme som gjort de beräkningar, som bilagts det af oss i år antagna inkomstskatteförslaget. Det är aktuarien Flodström, som säger, beträffande den proportionella valmetoden:

»Denna mening hvilar på en oriktig förutsättning. Man antager nemligen, att vid proportionella val, likasom vid våra vanliga val, när flere samtidigt skola väljas, röstsedlarna nödvändigt måste upptaga flere namn. Detta är dock ej fallet. En god utväg i ifrågavarande hänseende är anvisad af den i Andra Kammararen af herr Lindblad väckta motionen, der det föreslås att *hvarje valsedel, äfven om valet gäller flere, endast får upptaga ett namn*. Härmed är tydligen genast hvarje majoritetsöfvergrepp (för hvars genomförande erfordras, att på valsedlarna få upptagas lika många namn som valet gäller) omöjliggjord, man befinner sig på s. k. historisk grund, hvilket nu står högt i kurs, valmannen behöfver icke känna någon annan valkandidat än just den han sjelf röstar på — — — — —

2) Skulle detta vara allt, så vore ju svårigheterna för valmännen inga; och metoden har verkligen äfven tillämpats i denna sin ytterligt enkla form. Emellertid blir resultatet deraf i proportionelt, hänseende sällan *fullt tillfredsställande*, hvarför man funnit på flere sätt att utbilda metoden till större fullkomlighet. Minst fyra olika sätt, alla fullt rationella, äro mig bekanta. Någon svårighet för valmännen erbjuder alltså denna metod absolut icke.

— — — — —

På kommunalstämmoordföranden och magistraternas lott skulle komma att mottaga valsedlarna och öfver dem upprätta protokoll, enligt mycket enkelt formulär. *Först för valförrättaren* — konungens befallningshafvande eller hvem det kunde bli — *skulle några svarigheter möta*, sådana de nu vore. Öfverväldigande blefve de sannerligen icke, särskildt för de krafter, som skulle stå till en blifvande valförrättares förfogande; och en jemförelse mellan en förordning angående proportionella val och t. ex. vår bevillningsförordning — hvilken hvarje bevillningsberedningsord-

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

förande måste känna — skulle helt visst icke utfalla till den sistnämndas fördel. Den förra skulle icke kunna sägas vara femtiondedelen — säger och skriver femtiondedelen — så svår som den senare.»

Ja, jag nämnde, att jag i den motionen har velat på försöksvägen drifva dessa frågor framåt och på det sättet komma till någon erfarenhet. Naturligtvis skulle man dermed få in ett jemförelsevis betydande antal arbetarerepresentanter. Men ehuru jag föreslagit, att land och stad vid dessa allmänna val skola sammanföras i gemensamma valkretsar, så är detta endast ett experiment hvarmed jag tänkt, att man skulle få till komplett evidens bevisadt, att vid sådana gemensamma val landsbygdens valmän i regel bli distanserade, och att det är städerna, som oaktadt deras valmän äro till antalet färre, skulle komma att fälla utslaget. Vi hörde visserligen i går herr von Friesen framhålla det önskvärda häri. Men, mina herrar, det är en sak, som jag anser, att landsbygdens representanter aldrig böra släppa ifrån sig, så snart det gäller ett större antal eller för kammaren i dess helhet. Ty det är alldeles säkert att på grund endast och allenast af de mycket olika afstånden till vallokalen på landet mot i stad, städernas befolkning skola utöfva ett dominerande inflytande vid valet på landsbygdens bekostnad. Det, som gäller om städerna, det gäller äfven om dessa arbetarecentra municipalsamhällen, köpingar m. fl., der man har lika lätt som i någon stad att gå till valurnan. Jag har i min motion påpekat dessa förhållanden. Visserligen fick jag i går förebråelser för detta af en talare på stockholmsbänken, som jag nu icke ser här närvarande, men som jag skulle önska finge höra detta. Men om herr Höjer hunnit läsa min motion, hvilket han naturligtvis icke har, skulle han deraf hafva sett, att på samma gång jag ville förlägga municipalsamhällena till stadsvalkretsarne, så ville jag dock också se huru ett experiment med allmän rösträtt och *gemensamma val* skulle utfalla. Och hvad jag i det fallet förordat skulle möjligen kunna sägas delvis är att taga med ena handen hvad man gifvit med den andra. Det är nog icke heller herr Höjer obekant, att man mångenstädes utomlands sett sig nödsakad att på ett eller annat sätt få fram klassval. Och om man vidtager en så ofantligt stor rösträttsutvidgning, som föreliggande förslag skulle medföra, vill man ock på ett eller annat sätt betrygga, att vi fortfarande skola ha arbetsgifvarens stora och mycket viktiga klass kvar i denna kammare. Jag tror det vara nödvändigt att söka äfven den garantien, att på lämpligt sätt anordna de klassval, man kan införa. Det är säkerligen den enda rest, som vi kunna behålla af hvad vi hade före representationsreformen år 1865. Men det är en sådan viktig rest af den gamla ständsrepresentationen, att jag ville till landsbygdens samtliga repre-

sentanter ställa den uppmaningen att alltid söka kvarhålla denna deras allra naturligaste och på historisk grundval hvilande rätt.

Med anledning af det sagda skall jag nu icke göra annat yrkande än om afslag på konstitutionsutskottets förslag.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Herr Henricson: Då jag redan i går vid debattens början instämde med en talare och yrkade afslag på den föredragna punkten, så har jag dermed angifvit min ställning till frågan. Men jag känner mig ändå manad att säga några ord. Utskottets förslag har undergått en skarp kritik, en kritik som jag icke skall tillåta mig återupprepa. Jag vill endast instämma i densamma. En ledamot af statsutskottet, som nyss hade ordet, angaf såsom hufvudskäl, hvarför han medverkat till det slut, hvartill utskottet kommit, att det skulle bereda en afsevärd ökning af valmanskåren. Ja, en sådan ökning vill jag också vara med om. Men jag vill, att den skall vara byggd på rättvisa och billighet. Utskottets förslag, som afser att söndra samhällen, har icke ett sådant underlag, som jag anser vara nödigt för en utsträckning af rösträtten. Kongl. Maj:ts förslag har undergått en skarp kritik, men enligt mitt förmenande en alltför skarp sådan. Jag vill i detta fall instämma i hvad den talare på dalabänken, som för en stund sedan hade ordet i detta afseende yttrade. Grundprincipen i det kongl. förslaget sammanfaller ju med det kommunala rösträttstrecket och i hufvudsak med samlingspartiets grundprincip. Hade utskottet byggt på denna grund och sökt bortskära utväxter och möjligen varande onödiga garantier, så skulle möjligen ett mera tilltalande förslag från utskottet framkommit.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid. Jag har velat uttala detta och yrkar afslag.

Herr Thylander: Det kan icke vara annat än ett glädjande tecken, att alla de, som yttrat sig i denna stora och viktiga fråga, skarpt betonat vigten och betydelsen af att något snart måtte göras. I detta för alla talare gemensamma uppträdande ser jag för min del en solidaritetskänsla, som måste ha uppkommit med anledning af det stora och viktiga beslut, som i Riksdagen i fjol fattades i härordningsfrågan. Men om det är glädjande att se, att alla äro ense om att något nu måste göras för att skapa en utsträckt rösträtt och laga så, att en del af de utestängde få ett ord med i laget, så är det ett sorgligt faktum, att ur debatten ännu icke kunnat framgå en skymt till hopp om att en lösning af frågan i år skall kunna ske. Det är en förbistring, som hittills åtminstone framträdtt sådan, att den är egnad att borttaga allt hopp och ingifva modlöshet och misströstan hos rösträttsvänner. Debatten i den punkt, som nu föreligger, har hittills rört sig hufvudsakligen om två förslag. Det ena är konstitutionsutskottets förslag. Det andra är det af herr Pehrson i Törneryd framlagda

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

resolutionsförslaget, som har blifvit utdeladt till oss och nu ligger här på våra pulpeter. Det mest osmakliga i konstitutionsutskottets förslag är den operation som föreslås, att man skall från landsortsvalkretsarne bortskära köpingar och municipalsamhällen för att inympa dem i stadsvalkretsarna. Denna operation är osmaklig från två håll, från landtmanuhåll derför att, som sagts, dessa samhällen äro nödvändiga för landsortsvalkretsarna, emedan man i dem kan spåra, att de i sig innehålla den lifskraft som är nödvändig för att kunna lyfta landsortselementen så, att en sund utveckling skall kunna försiggå, och den är osmaklig för stadsrepresentanterna derför, att dessa icke kunna förstå, hvilka gemensamma intressen, köpingar och municipalsamhällen, strängt taget, hafva med stadssamhällena. Följaktligen kan ur debatten om detta förslag, om man tar hänsyn till denna punkt, icke framgå annat än att förslaget icke kan anses moget att tagas af någondera parten i denna stund. Det andra förslaget är, som nämndt, det af herr Pehrson framlagda resolutionsförslaget, som är sammanfallande med konstitutionsutskottets förslag i de flesta delarna. Men detta förslag innehåller i sig ett förslag till utjemning mellan städernas och landets representationsrätt, bestående deri, att man skulle taga bort den förhatliga skilnaden, som nu förefinnes mellan stad och land, nemligen att städerna få välja 80 representanter, under det att landsorten får välja 150. Jag skulle icke hafva sagt så mycket om denna sträfvan efter likställighet i samband med den reform i öfrigt, som föreslås i herr Pehrsons resolutionsförslag, om den, såsom det så vackert påståtts, hvilade på rättfärdighetens grund, men så tror jag icke vara förhållandet, om man noga synar den i sömmarna. I går hölls från stockholmsbänken ett anförande af herr Hammarlund, i hvilket han visade, att förhållandet med afseende på indelningen i stadsvalkretsar är abnormt, såsom det nu är, och herr Hammarlund visade äfven tydligt och klart, att förhållandena skulle blifva ännu mera abnorma, efter det den föreslagna förändringen inträdt. Jag understryker herr Hammarlunds anförande i detta afseende och ber att få instämma med honom deri. Men om det vore så, att man skure bort från stadsvalkretsarna det förhatliga elementet, så att städer, som hade så hög numerär, att de kunde välja egna representanter, valde för sig och sedan inympade småstäderna på landsortsvalkretsarna, så skulle det icke vara så osmakligt som nu är föreslaget. Nu är det så, att då man fördelar de små städerna med jemförelsevis litet invånareantal på valkretsar och lägger dem till de medelstora städerna med 10,000 å 12,000 invånare, då skulle de små städerna ingenting få att säga vid representantvalen. Jag skulle vilja tillägga, att i fall en sådan förändring kunde göras i konstitutionsutskottets förslag, att en ny indelning af valkretsar kunde företagas i samband med det, att man införde likställighet med afseende på valmännens antal för stad och land, och det

sedan skulle visa sig, att de öfriga stadsrepresentanterna med den förkättrade stockholmsbänken i spetsen vore för kammaren så osmakliga, då vore det kanske tid att reflektera på huruvida icke professor Kjelléns tredje kammare skulle kunna blifva verklighet, och då kanske det också vore skäl att tänka på huruvida man icke borde förflytta denna kammare, bestående af enbart stadsrepresentanter, till Göteborg under professor Kjelléns ledning.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.*

(Forts.)

Herr Waldenström har nyss upplyst oss om att detta är den sista riksdag, då det i konstitutionsutskottet kan blifva tal om att en förändring i representationsrätten skulle kunna företagas med bibehållande af de 80 stadsrepresentanternas platser. Jag tror på honom, ty herr Waldenströms profetiska blick har jag aldrig någonsin betviflat. Jag kan således vara med herr Waldenström i den tankegången och kan icke säga något annat, än att det då måste vara nödvändigt, att en sådan förändring sker. Men jag kan icke vara med i den tankegången, att vi stadsrepresentanter skola vara glada och nöjda och gå att kyssa riset. Nej, jag ställer mig bland dessa stadsrepresentanter och förfaktar min valkrets åsikter och intressen, och jag önskar uttala den förhoppning, att stadsrepresentanterna samt och synnerligen betänka sig, om denna reform icke nu kunde genomföras så, att både större och mindre städer deraf kunde hafva fördel. Vid afgörandet af frågan kommer jag att lägga min röst mot förslaget i den form det här föreligger.

Jag skulle kunna sluta här med att yrka afslag såväl på utskottets betänkande som den af herr Pehr Pehrson i Törneryd framlagda reservationen, men jag känner behof af att instämma i ett par anföranden, som här hållits. Det ena är herr Lindhagens uttalande angående qvinnans rösträtt. Jag ber att af fullaste hjerta få instämma med honom, ty hvad han yttrade är sant till punkt och pricka. För det andra vill jag instämma i herr Wavrinskys yttrande om arbetarörelsen i landet, och jag ber att få tillägga, att det yttrande, han fälde, skulle jag vilja göra till mitt, om jag kunde göra det. Min samhällsställning och min lifsuppgift är sådan, att jag råkar i beröring med dessa arbetarmassor, och jag har lärt mig att under den skrofliga ytan finna ett hjerta, som klappar varmt, icke blott för eget väl, utan äfven för fosterlandets. Jag vill till herr Wavrinskys yttrande lägga det, att denna arbetarörelse är en rörelse, som är framsprungen ur tidsförhållandena och hvilken, äfven om vi ville anstränga oss aldrig så mycket, vi aldrig skulle kunna hämma i dess fortgång. Jag hemställer då, om vi icke kunna vara glada, då vi se, att denna rörelse i någon mån kan regleras genom ledning. Här i denna kammare finnes blott en man, som för denna massas talan. Vi veta alla, att han i kammaren fört den på ett sympatiskt sätt, och därför kan jag icke vara med om att instämma i de skarpa uttalanden, som blifvit gjorda från två håll, utan jag känner tvärtom

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

behof att, om jag också skulle stå ensam derutinnan, till herr Branting uttala ett varmt tack därför, att han kunnat och velat uträtta hvad vi, som stå utanför arbetarörelsen, icke kunnat eller velat göra. Min enskilda öfvertygelse är, att den insats, han gjort i utvecklingen af vårt fosterlands väl, och den insats, han gjort i den kulturella utvecklingen med afseende på arbetareskarnorna, skall bära spår efter sig, och att han har utstakat en riktning, hvarifrån man icke skall afvika, när han en gång slutar, utan hvilken måste fortsättas i samma riktning.

Herr Göransson: Herr talman, mina herrar! I går afton var det en talare strax bakom mig, som yttrade följande: Mina valmän hafva sändt mig hit, för att jag skulle bidraga till att den politiska rösträttsfrågan skulle lösas på kommunalstreckets grund. Jag kan för min del icke åberopa mig på något dylikt uppdrag från mina valmän. Jag har icke erhållit något sådan fullmakt och ej heller underskrifvit något sådant program, och jag har alltid tänkt och har fortfarande den tanken, att så länge jag är här i Riksdagen, skall jag verka för det förslag och det beslut, som jag anser vara rätt och med hvilket jag för mitt samvete kan vara trygg för att hafva verkat i rättvisans namn, och för det, med hvilket jag tror mig efter mitt förstånd bäst hafva gagnat fosterlandet. Sedan må mina valmän bedöma mitt handlingssätt huru de vilja, och min plats står alltid till deras förfogande, och de hafva rätt att sätta hit en annan, när de behaga. Emellertid är jag för min del icke blind för att väsentligen andra förhållanden hafva inträdt såväl på det industriella och kommersiella som på det kulturella området, sedan den nu gällande representationsordningen eller riksdagsordningen af 1866 beslutades. Vi lära lika litet i vårt land som i något annat land kunna stå kvar på samma ståndpunkt, och jag anser därför en rösträttsreform vara berättigad, Men då jag anser detta, får jag dervid förklara, att jag icke anser en sådan rösträttsreform berättigad, hvilken skulle helt och hållet taga bort makten derifrån den nu ligger och till kanske största delen lägga den i händerna på en annan klass, som förut icke haft den, så att denna skulle få den afgörande betydelsen i denna kammare. Jag tror icke, att det kan anses rättvist, och jag tror ej heller, att det är politiskt klokt eller för vårt fosterlands lugna och sansade utveckling nyttigt. Då jag har den åsigten, är det naturligt, att jag icke kan gå med på ett förslag, som talar om allmän och lika rösträtt. Det har jag äfven redan visat, derigenom att jag tecknat mitt namn under en motion, nemligen den, på hvilken friherre von Knorrings namn står främst, och hvilken, såsom herrarne veta, går ut på åtskilliga förändringar i de nuvarande bestämmelserna angående den politiska rösträtten, åsyftande bland annat, att köpingar och municipalsamhällen skulle läggas till städerna och att en lika representationsrätt skulle inträda för

land och stad. Detta har nu konstitutionsutskottet icke i sin helhet kunnat godkänna. Det har upptagit den ena delen utaf motionen med afseende på de nämnda båda punkterna, nemligen den om köpingars och municipalsamhällets läggande till städerna, men det har undanskjutit den andra delen, nemligen den om lika representationsrätt mellan land och stad. Både utskottets och Kongl. Maj:ts förslag ha här klandrats mycket. Jag vill icke ytterligare föröka detta klander, då jag tror, att det kan finnas åtskilliga saker i båda dessa förslag, som kunna vara beaktansvärda. Om man nu emellertid skulle välja emellan konstitutionsutskottets förslag, ett annat förslag, som är framställt utaf herr Pehr Pehrson i Törneryd, och ett tredje förslag, nemligen herr von Friesens motion, så kommer jag att biträda herr Pehr Pehrsons förslag. Då jag gör detta, så gör jag det därför, att jag tror, att det är det förslag, som längst kommer att bibehålla det nuvarande inflytande, som landsortens representanter hafva i denna kammare. Jag säger icke, att det kommer att *bibehålla* detsamma, och det är icke heller min uppfattning och önskan, att det skulle komma att bibehållas oförändradt. Ty det kan ej ske. Om en förändring skall komma till stånd, måste det blifva en maktförskjutning. Jag vill icke förneka, att äfven det förslaget möjligen i sinom tid kommer att leda till den allmänna rösträtten. Men jag tror, att det skulle dröja något längre, än om man skulle bestämma sig för vare sig herr von Friesens eller konstitutionsutskottets förslag.

Det var också här i går en talare, som yttrade, att samlingspartiets förslag är ett öfvergångsförslag till allmän rösträtt. Det tror jag, att han har fullkomligt rätt uti; och jag tror, att den öfvergången icke kommer att blifva lång. Samme talare yttrade, att vi hade ett uttalande från regeringens äldste ledamot mot utskyldsstreet och vidare ett uttalande af en annan regeringsledamot mot de dubbla rösterna för gifta och 40-åringar. Men han glömde att nämna, att vi hafva ännu ett särskildt uttalande från en regeringsledamot. Detta uttalande lyder emellertid sålunda:

»I öfrigt instämmande uti hvad föredragande departementschefen anført och hemställt, anser jag de åberopade skälen för utjemning af landsbygdens och städernas representationsrätt vara vida starkare än de grunder, som i motsatt rigtning kunna anföras. För närvarande belöpa på hvarje representant från städerna 1,712 valmän och på hvarje representant från landsbygden 1,973 valmän. Efter rösträttsutvidgningen skulle motsvarande tal blifva 2,137 och 3,154.»

Man har här mycket skarpt framhållit, att det icke är något skäl, som för närvarande talar för en förändring i representationsrätten mellan land och stad. Hvad jag nyss anförde är dock ett skäl, som visar att, efter denna rösträttsutvidgning, städernas representationsrätt i förhållande till landsbygdens skulle komma i en ännu gynsamare ställning än förut, om man nu bestämmer

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.

(Forts.)

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

sig för en så långt gående utsträckning utaf den politiska rösträtten, som konstitutionsutskottet har föreslagit och som i öfrigt med afseende å inkomsttaxeringen är lika med den motion, jag har undertecknat. Äfven anser jag, att man derigenom skulle hafva gått så långt ned som man kan med rättvisa fordra, nemligen att den personlighetsprincip äfven blifver tillämpad, att landsbygden får lika representationsrätt som städerna. Jag tror icke, att den nuvarande olikheten är någon hållbar grund att stå qvar på, och de skäl, som förefunnos 1866 för denna skilnad, förefinnas sannerligen icke nu. Man har ju här från åtskilliga håll, der man velat bestrida rättmätigheten af lika representationsrätt mellan land och stad, hört framhållas, att befolkningen på landsbygden nu är både genom bildning och framåtskridande i öfrigt mogen för till och med en allmän rösträtt. Och hvarför skall då ej samma befolkning på landsbygden äfven vara mogen att få lika representationsrätt som städerna? Man har velat påstå, att det icke skulle blifva någon så stor maktförskjutning, så att den skulle rubba majoriteten, från landbrukarnes synpunkt, i denna kammar. Men enligt den kongl. propositionen hafva jordegarna och arrendatorerna nu majoritetet i 130 valkretsar och öfriga kategorier i 20 valkretsar på landsbygden, men skulle efter Kongl. Maj:ts förslag de förra få majoritet endast i 56 valkretsar och öfriga kategorier i 94. Det gör summa 150 valkretsar. Då har jag räknat med dem, som nu stå mellan 40 och 50 procent, och som antagligen komma att öfvergå 50 procent, innan detta förslag blir grundlag — och sedan kommer det att gå mycket fortare.

Det var en representant här i dag från stockholmsbänken, som ansåg, att städerna borde bibehålla sin representationsrätt, sin större representationsrätt, eller sin dubbla representationsrätt — som jag kan kalla den och som den också i verkligheten är — därför att städernas representanter representera jordtorpare och statare på landet och att städerna därför äfven böra behålla den representationsrätt, städerna hafva, tills dess dessa jordtorpare genom allmän rösträtt sjelfva få utöfva sin rösträtt. Ja, jag vet nu icke, hur stort förmynderskap städernas representanter hafva öfver dessa, som nu icke äro röstberättigade på landsbygden, men jag tror, att de icke skulle behöfva bekymra sig så mycket om dem, ty jag tror nog, att landsbygdens representanter icke hafva någonting emot att dessa blifva röstberättigade. Och det hafva vi äfven framhållit i vår motion.

Samme talare yttrade sedan angående kvinnans politiska rösträtt, att denna endast vore ett fullföljande af en redan rådande princip, då kvinnan ju redan har kommunal rösträtt. Derför bör man också fullfölja principen, så att hon får äfven politisk rösträtt. Ja, skall man draga slutsatser af detta, får jag säga, att jag tror, att det icke har visat sig något behof eller någon önskan från kvinnan sjelf att erhålla någon politisk rösträtt, åtminstone

ej på landsbygden -- så vidt jag vet. Under de 15 år, jag har varit ordförande i kommunalstämma, vet jag aldrig, att en qvinna har begagnat sin rösträtt der. Och derutaf kan jag för min del ej annat än draga den slutsatsen, att det måtte icke vara något så stort behof för qvinnan att få rösträtt, åtminstone ej på kommunalstämmor. Och jag tror, att det nästan är mindre behof för qvinnan att få rösta vid val till riksdagsman.

Ang. valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Man har här nu så starkt klandrat utskottets förslag med afseende å utskyldsstrecket. Jag för min del skulle hafva kunnat vara med om -- och det hafva vi äfven uttalat i vår motion -- att stryka ett år af de två år utskottet tagit upp utom det år, som valet eger rum. Det tror jag, att man skulle kunna hafva gjort. Men att taga bort skyldigheten att erlægga utskylder så länge man har eller vill hafva den politiska rösträtten bunden vid ett censusstreck, det anser jag icke vara riktigt. Ty skall man hafva rättigheter, då bör man också fullgöra sina skyldigheter, så länge som rösträtten är bunden vid ett streck. Blir det allmän rösträtt, då blir det en annan sak. Jag förstår mycket väl, att det skulle vara angenämt för de större städerna och för Stockholm i synnerhet att få dessa massor röstberättigade, som nu icke äro det på grund af försummade inbetalningar af utskylder. Statistiken talar icke vackra siffror härom. Vi få utaf den kongl. propositionen upplysning, att bland 432,843 valmän häfta på landsbygden af 295,897 valmän 16,218 för oguldna utskylder, men i Stockholm utaf 58,882 valmän häfta 38,767 för utskylder; således betydligt mer än hälften, som eljest skulle varit röstberättigade. I Göteborg häfta af 13,022 valmän 7,171 för oguldna utskylder och i öfriga städer af 65,042 häfta 11,913 för utskylder. Såsom herrarne finna utaf dessa siffror, hafva vi icke så synnerligen ondt utaf detta på landsbygden ännu, utan det är städerna och synnerligast de största städerna, som hafva det. Men det är icke omöjligt, att de äfven komma att på landsbygden så småningom lära sig att gå till väga på samma sätt. Och jag tror icke, att detta är något nyttigt eller helsosamt. På denna grund kan jag för min del icke vara med om att taga bort utskyldsstrecket.

Det har här talats om en skrifvelse, deri man skulle skriva om proportionella val jemte allmän rösträtt. Jag kan för min del icke vara med om ett sådant förslag. Jag har tänkt, allt ifrån denna fråga kom upp vid denna riksdag, att jag skulle vara med om ett förslag, derest det skulle vara möjligt att lösa frågan positivt vid denna riksdag. Jag tror, att det vore klokt. Ett skrifvelseförslag tilltalar mig därför icke, och ett skrifvelseförslag i denna riktning -- om man nu kan enas om ett sådant, hvilket man ännu icke har sett -- skulle åtminstone leda dertill, att det skulle blifva flermans-valkretsar. För tillämpning af proportionella val skall det vara minst tre riksdagsmän, som skola väljas på

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

samma gång. Om nu detta valsätt skulle tillämpas, så skulle möjligen hela län komma att utgöra en valkrets, men detta skulle, hvad Norrland beträffar, under inga vilkor mottagas med tillfredsställelse. Med de stora afstånd, som der finnas, blefve det omöjligt att känna till kandidaterna, och man skulle således få välja på måfå.

På grund af dessa skäl är det mig icke möjligt att kunna vara med om ett sådant förslag, lika litet som jag önskar att medelst en skrivelse uppskjuta frågan, ty jag tror, att det kan leda derhän, att skrivelsen kan komma att få en så obestämd form, att regeringen blir lika klok och att Riksdagen kanske kommer att bemöta ett nytt förslag på samma sätt som den nu mottagit regeringens förslag.

I valet mellan de förslag, som nu föreligga, får jag för min del förklara, att jag kommer att biträda konstitutionsutskottets förslag med den af herr Pehr Pehrson föreslagna ändringen.

Herr David Bergström: Herr talman, mina herrar! Till en början skulle jag med mycken glädje taga fasta på de oväntade uttalanden, som kommit både härifrån och derifrån för den allmänna rösträtten, om jag nemligen kunde anse dessa uttalanden såsom upprigtigt menade. Men de äro redan förbundna med så många uttalade om och men, hvartill nog kommer ett ofantligt stort antal, som ännu icke äro uttalade.

Jag skall nu af dessa den allmänna rösträttens nya vänner välja ut endast en och för ett ögonblick sysselsätta mig med honom. Jag gör det derför, att han i föl under de stora militärdebatterna var en af hufvudtalarna för den allmänna värnpligten. Det var general Ericson, hvilken i går, från att, såsom jag tror, förut hafva uttalat sig för samlingspartiets förslag, nu med klingande spel gick öfver till den allmänna rösträtten, men märk väl, den allmänna rösträtten, omgärdad af en mängd garantier. Det är ganska beaktansvärdt, att särskildt *en* af dessa garantier fordras af en den allmänna värnpligtens man. General Ericson hade en känsla för en högre ålder för valrätt än 25 år; han ville gå bortåt 30 år ungefär. Hvarför, herr general Ericson, icke gå lika långt som en konservativ ledamot af Första Kammaren, hvilken haft en del rösträttsartiklar i en vermlandstidning och i dem gått ända till 35 år, d. v. s. till valbarhetsåldern för Första Kammaren? Han hade hittat på, att det heliga sjutalet borde spela in i hela vår utveckling. Först skulle vi gå i kolt i 7 år och sedan lära oss litet allmän medborgerlig bildning i 7 år och derefter litet högre bildning i 7 år; derefter skulle vi under 7 år studera på den kommunala rösträttsexamen och icke erhålla den förr än vid 28 år och derpå under ytterligare 7 år på den politiska rösträttsexamen och slutligen erhålla den vid 35 år.

Det kan tyckas, att detta är att skratta åt, men det finnes mycket allvar bakom det, derpå kunnen I vara säkra.

Nu har general Ericson uttalat sig för att man skulle sätta den politiska myndighetsåldern till bortåt 30 år, men, bäste herr general, här finnas arbetaregrupper, som arbeta i så farliga yrken, att en fjerdedel af dem har försvunnit från de lefvandes antal redan vid 30 års ålder, ja, det finnes grupper af arbetare, som arbeta i så farliga yrken, att en fjerdedel är borta ur lifvet redan vid 25 års ålder och af de närmaste åldrarne försvinner likaledes en mängd med stor hastighet ur de lefvandes antal. Måhända tänker general Ericson i fråga om dem alldeles på samma sätt som konstitutionsutskottets vice ordförande tänkte i fråga om qvinnan: han ville hålla henne obesmittad af politiken. Den ärade talaren sade om de garantier, för hvilka han uppträdde, att de voro lika för alla. Men blir denna garanti lika för alla? Nej, utan viljen I införa något, som blir en likartad garanti på detta område, så gifven då dessa, som dö förr, tidigare rösträtt än de andra.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

En ärad medlem af landtmannapartiet, herr Hans Andersson, sade i går afton, att det var glädjande, att utsigterna nu hade ljusnat, väl icke för den allmänna rösträtten — nej, gudbevars — men för en rösträtsreform, om också vissa undanflykter kunde förnimmas på vissa håll. När jag sedan fick höra, att herr Hans Andersson sjelf — han, som med rösten skälfvande af harm uppträdde här i Andra Kammaren 1895 och reserverade sig, då Andra Kammaren öfvergaf sin gamla, mångåriga ståndpunkt i rösträtsfrågan, 500 kronorsstrecket, han, som sedermera 1899 anslöt sig till herr von Friesens förslag —, när jag nu fick höra, att han gått med herr Pehr Pehrson på hans förslag, då undrade jag, om det var herr Pehr Pehrson, som från sin mycket blygsamma, mer än försigtiga ståndpunkt i den politiska rösträtsfrågan år 1900 nu hade hunnit ända fram till den rösträttsvänlige herr Hans Andersson, eller om det var herr Hans Andersson, som hade avancerat tillbaka till herr Pehr Pehrson. Jag tror, att det var det senare, som var händelsen, ty åren 1894 och 1895, herr Hans Andersson, då man nyligen gjort vingklippningen i Riksdagen, icke talade herr Hans Andersson då om att med nödvändighet en rösträtsreform skulle förbindas med en ny vingklippning. Nej, herr Hans Andersson är nog icke fullt den gamle Hans Andersson.

Det är en offentlig hemlighet, att när herr Hans Andersson i fjol skref sin berömda reservation mot det särskilda utskottets betänkande i försvarsfrågan, då hade nog herr Hans Andersson från början tänkt att rycka in en punkt äfven om rösträtten och säga ifrån, att denna fråga borde lösas i samband med försvarsfrågan. Herr Hans Andersson hade då ännu litet minne kvar af hvad landtmannapartiets på sin tid främste man på skånebänken — han ligger nu i sin graf — yttrade 1891, då man här

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.*
(Forts.)

debatterade de 90 dagarna, nemligen att ingen utsträckning af värnpligten borde ske förr än man på samma gång gifve rättigheter åt dem, som i synnerhet få vidkännas denna börda. Detta tänkte nog herr Hans Andersson på i fjol och det tänkte kanske äfven herr Hans Andersson på, när han år 1892 under debatten i härordningsfrågan rigtade till Andra Kammaren de bekanta orden: Vi rösta icke på kommando. Men nu tror jag, herr Hans Andersson, att kommandot kommit till ett annat håll.

Nej, mina goda herrar, det är nog så, att man i landtmannapartiet, och äfven bland de s. k. frisinnade landtmannapartisterna, är i mycket hög grad underkastad förvandlingens lag. Se t. ex. på konstitutionsutskottets mycket ärade vice ordförande, hvilken vid 1899 års riksdag under lifliga bifallsrop uppträdde här i kammaren och yttrade — I kommen i håg, mina herrar, att konstitutionsutskottets vice ordförande då stod på samma linie som herr Sixten von Friesen och yrkade bifall till hans förslag. — Han yttrade, som sagdt, då: »Jag strider helst i landtmännens leder. Men herr Ivar Månsson och jag, vi skilja oss åt i fråga om den ställning landtmännen böra intaga till denna fråga, sedan de kommit till makten. Här har en person ur landtmännens led sagt, att, om vi nu lemnade makten, det vore detsamma som ett politiskt sjelfmord. Men, mina herrar, begick ridderskapet och adeln sjelfmord, då den afsade sig sin sjelfskrifna rätt? Nej, det var icke ett sjelfmord. Ridderskapet och adeln hörde tidens röst och rättade sig derefter. Jag tror, att förhållandena böra mana våra landtmän, som nu sitta vid makten, att göra på samma sätt.» Detta yttrade konstitutionsutskottets vice ordförande för tre år sedan. Nu åter har han gått öfver till dem, som börjat att med allt större och större styrka peka på att det är en maktstrid, det här gäller. Han kunde nu, när det blef fråga om städernas representationsrätt, komma och säga något sådant — det sade friherre Barnekow i går — som att Stockholms stad borde sättas ned med afseende å representationsrätten från 22 till 6. Detta vore enligt hans tanke det rigtigaste och han uppstälde äfven såsom en lämplig förebild, att Kristiania eger en representation af fyra män i stortinget. Ja, mina herrar, hvarför har Kristiania icke större representation i stortinget? Jo, därför — det erkänna, om de vilja vara ärliga och upprigtiga, de norska politici — att Kristiania icke står på den ståndpunkten, som majoriteten af representanterna i stortinget skulle vilja, och det är nog af alldeles samma skäl, mina herrar, I viljen komma åt Stockholms representation; den står icke på den ståndpunkt, som I önsken.

Den ärade vice ordföranden i konstitutionsutskottet yttrade, att det här gäller en kompromiss; man kan icke få allt hvad man vill. Ja, mina herrar, hvad är det liberala samlingspartiets förslag, om icke ett kompromissförslag. Det är en kompromiss

mellan vänner af allmän rösträtt och andra rösträttsvänner, som icke vilja gå så långt. Men hvad är det för en kompromiss, som friherre Barnekow förordar? Jo, en kompromiss mellan rösträttsvänner och rösträttsfiender. Nej, mina herrar, ären I rösträttsvänner på den venstra flanken af landtmannapartiet, då bören I gå med på det liberala samlingspartiets förslag, ty det är icke sådant, att det gifver med ena handen och tager med den andra. Det är ett af dessa »väl afvägda, men fasta steg», om hvilka Andra Kammarens talman talade vid urtima riksdagen 1892, och I kunnen vara förvissade om att, för den händelse Andra Kammaren skall kunna genomdrifva en rösträttsreform i Riksdagen, så måste Andra Kammaren först komma till en enig ståndpunkt i denna fråga.

Herr Dahn yttrade, att i denna fråga finnes en nervus rerum, det är uttydt: något som drifvit fram detta utskottsbetänkande. Och denna nervus rerum, hvad skulle den vara? Jo, frågan om municipalsamhällena. Och så hette det, att städernas representanter icke skulle vilja hafva dessa friska och lifskraftiga municipalsamhällen intagna bland städernas valkretsar. Det var der skon klämde, sade herr Dahn. Åh nej, herr Dahn, skon klämmer nog mest på det andra hållet. Det är nog därför, som herrarne vilja hafva bort dem ifrån landsbygdskretsarne.

Jag har här i går afton fått ett telegram, hvilket kanske egentligen borde hafva sändts till herr Dahn, ty det kom från Skåne. I detsamma har ett möte i Åstorp afgifvit en protest mot förslaget att sammanslå municipalsamhällena med stadsvalkretsarne. Jag har äfven fått till mig öfverlemnadt ett annat telegram, hvori Skönsmöns municipalsamhälles invånare vid ett talrikt besökt möte protestera mot konstitutionsutskottets förslag i rösträttsfrågan och särskildt mot municipalsamhällenas förläggande till städerna.

Denna fråga om municipalsamhällena har varit på tal äfven i dag. Friherre Knorring och flere med honom hafva framhållit det rättvisa i detta arrangemmet. Men, mina herrar, friherre Knorring talade om, att det för öfrigt visst icke vore meningen att köra bort industrien och industriarbetarne från landsbygden; ty de finnas samlade på en massa arbetsplatser, utan att dessa utgåra municipalsamhällen. Men hvilken frestelse kommer det icke att blifva att förvandla dessa platser till municipalsamhällen! Och så oändligt lätt det kan gå att göra detta! Det ligger för öfrigt, om konstitutionsutskottets förslag skulle antagas, allt för mycket i regeringens hand att på detta sätt lägga om våra valkretsar, långt mera än Riksdagen, enligt min mening, borde tillåta.

En ärad talare på geflebänken har här i dag talat om hvarje-handa, såsom vanligt, men särskildt berömd han sig, nu som förr, för sin bristande konsekvens. Ja, det kan verkligen herr Waldenström berömma sig af i den politiska rösträttsfrågan, och det i så hög grad, att han förtjänade medalj för berömliga ger-

Ang. valrätt till Andra Kammaren.
(Forts.)

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

ningar. Emellertid var det en sak, som jag tyckte, att herr Waldenström skulle låtit vara att röra i. Han talade om den tid i början på nittioalet, då Andra Kammaren intog en bestämd ståndpunkt i rösträttsfrågan åtskilliga riksdagar å rad. Hvar var då herr Waldenström? Jo, herr Waldenström försökte ena gången efter den andra, 1894 och 1895, att sätta krokben för denna Andra Kammarens mening, som man då möjligen kunnat drifva fram, om man velat. Och följderna af herr Waldenströms jemte flere andras nit var, att Andra Kammaren år 1895 röstade mot sin gamla mening — under herr Hans Anderssons protest. I år har nu herr Waldenström med afseende på denna fråga, rösträttsfrågan och representationsfrågan, kommit så långt, att han gått med konstitutionsutskottet i fråga om municipalsamhällena. Han har redan vinkat med handen åt herr Pehr Pehrsons i Törneryd förslag i afseende på förhållandet mellan landsbygden och städerna; och jag är alldeles öfvertygad om, att om något år, i fall vi hafva herr Waldenström kvar här i Riksdagen, han skall vara med om åtskilliga andra garantier, graderad röstskala och annat dylikt.

Herr justitieministern talade här litet i dag om den graderade röstskalan och drog fram åtskilliga auktoriteter, äfven svenska auktoriteter, till stöd för sin mening med afseende på densamma. Ja, jag vet icke, i hvilken utsträckning herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet under den brådska, som han enligt eget yttrande hade i början på riksdagen att utarbete det kongl. rösträttsförslaget, — jag vet icke, om han då hade tid att göra några djupare studier i vårt riksdagsskicks historia. Men hade han det gjort, tror jag, att han skulle hafva betänkt sig något, innan han så hastigt kastade sig in på den graderade röstskalan. Vi må med afseende på antagandet eller förkastandet af denna skala vid politiska val komma i håg, att den ståndpunkt, som nu i fråga om andra kammar-valen finnes fastslagen i den svenska riksdagsordningen, daterar sig ända från det berömda Anckarsvärd-Richertska förslaget på trettioalet, i hvilket förslagsställarne uttalade sig för röstning efter hufvudtal. Sedermera kom den tanken upp gång på gång och tog till sist form vid örebro-mötena i representationsfrågan 1849 och 1850, gick derifrån öfver till bondeståndet, af hvilket ju Andra Kammaren i så hög grad tagit arf, och från bondeståndet till det kongl. De Geerska representationsförslaget. Jag tror, att efter så många års strider om denna sak, och sedan man har vunnit ett sådant godt som principen: en man en röst, man bör hålla fast vid detta och icke öfvergifva det i onödan.

Efter herrarne blifvit intresserade af det budskap, som kommit från Första Kammaren, kan jag underrätta herrarne om dess innehåll, nemligen att konstitutionsutskottets förslag der fallit med 89 röster mot 55.

Här var i går afton en stunds diskurs mellan en ärad talare på blekingebänken, herr Pehr Pehrson i Törneryd, och herr Branting på stockholmsbänken om tidpunkten, när det stora steget kommer att tagas i rösträttsfrågan. Herr Pehr Pehrson i Törneryd sade, att det stora steget komme att tagas nu; och med »nu» menade han: i händelse man tager konstitutionsutskottets förslag och det blir Riksdagens beslut, eller herr Pehrsons i Törneryd eget förslag eller något annat dylikt förslag. Jag förmodar, att när herr Pehrson i Törneryd så säger, menar han, att detta är det stora steget därför, att man icke nu skulle fordra några andra garantier än detta om land och stad eller om municipal-samhällena; men när frågan blir att gå öfver till den allmänna rösträtten, då skall landet ligga så, att det fordras en hel mängd garantier, innan man antager en reform, och därför blir det då icke något stort steg.

Det har talats om, hvad som är nervus rerum i denna sak. Det är nog till först och sist sjelfva maktfrågan. Det dröjer länge, innan man bland våra landtmän kommer att fullt få syn på den satsen, som en gång uttalades af vår namnkunnigaste häfdatecknare, att »rättvisans verk är det första i samhället». Vi böra komma i håg, att när vi öppnade den kongl. propositionen, stod det på det ena stället efter det andra, då det gälde att folket skulle få rösträtt, taladt om jordbrukets intressen. När vi få en proposition från regeringen i en social fråga, talas det alltid om, att det skall göras något undantag för jordbrukets intressen; jordbruket skall icke vara med. Och till och med om en motion väckes i en så enkel fråga som om bokföring, uppträder motionären och säger: »för all del, jordbrukarne skola icke komma med». Det är dock bra besynnerligt, att, när jordbrukarne sitta och stifta lag, de skola göra det så, att allt obehagligt skola vi låta bli, när det gäller jordbrukets intressen.

Det inträffade en gång i Första Kammaren under den första riksdag, då efter det nya riksdagsskicket den politiska rösträttsfrågan der togs upp till debatt, nemligen år 1878, att en talare på Första Kammarens stockholmsbänk karakteriserade idealet — efter min uppfattning — af den representation, som landtmannapartiet skulle vilja hafva här i Riksdagen, detta ideal, som han ansåg redan i viss mån vara uppnådt. Han sade, att »vårt representationssätt öfvergått från fyra stånd och fyra kammare till ett stånd och två kammare med tillsats af några andra elementer, som ansetts nödiga för att man skulle kunna underhålla ett samspråk om de offentliga ärendenas behandling».

Ja, mina herrar, ni tycka, att denna karakteristik är drastisk; men den har nog åtskillig sanning i sig. Det dröjer nog länge, innan vi från landtmannapartiets egna bänkar åter få höra ett så rent språk, som man samma år fick höra här i kammaren, när det sades ifrån, att »det är ej rätt att först bestämma, huru

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)

Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.

(Forts.)

beskaffad Andra Kammaren skall vara till karakteren, och sedan se till, huruvida den ena eller andra samhällsklassens ställning och tänkesätt passa i stycke härmed eller icke».

Ja, mina herrar, den politiska rösträttsfrågan är i denna stund en så stor fråga, att man väl både i regeringen och i Riksdagen hade skäl att se på den med något mera allvar, än man gör. Man hade haft skäl att tänka på, om icke beslutet från i fjol med nödvändighet hade fordrat såsom en konsekvens ett beslut i år i den politiska rösträttsfrågan. En stor konung har en gång sagt om vårt land, att »Sverige har i alla tider arbetat på sin undergång». Det sade han vid en mycket farlig tidpunkt för vårt land. Emellertid, mina herrar, nog är det sant, att vi här i landet stundom göra stora ansatser, men alltid är det efteråt något som vi försumma. I fjol gjorde vi en stor ansats i försvarsfrågan. I år hafva vi hunnit med en stor försummelse, som också framhölls för några dagar sedan vid en interpellationsdebatt, en stor försummelse med afseende på en mycket vigtig del af vårt land. Och nu i dessa dagar göra vi en stor försummelse till.

Jag kan, då vi tala om den stora försummelse, som vi begått i den norrländska frågan, och som varit föremål för en interpellationsdebatt i denna kammare, icke underlåta att med ett par ord komma tillbaka till hvad som här för en stund sedan yttrades af herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet, då han nemligen talade om, hvad som öfverensstämde med denna kammares värdighet. Den ärade talaren, som under den nämnda interpellationsdebatten icke hade ett enda ord till svar på de ytterst kraftiga anföranden, som fördes fram icke allenast från denna bank, utan från skilda håll här i kammaren, talade här nyss om de pepprade rätter, som stockholmskockarne bruka tillaga. Detta var *hans* gensvar på den debatten. Mina herrar, kunnen I verkligen anse, att detta öfverensstämmer med den värdighet, som denna kammare bör göra anspråk på och regeringsbanken kräfva af sig sjelf!

Mina herrar! Det finnes icke tillräcklig känsla af ansvar vare sig hos regeringen eller hos Riksdagen i dessa dagar. Här talades i går och har äfven talats i dag till dessa massor, som stå här utanför och icke höra våra röster, om det ansvar, som åligger dem. Jag minnes från första maj, då tidningarna ansågo sig ha skäl att tala åtskilligt om ansvar till hufvudstadens arbetare, hurusom en artikel i en tidning — hvars chefredaktör för öfrigt sitter i Första Kammaren — slutade med följande beaktansvärda ord: starkare ansvarskänsla öfver allt, der makt finnes, det bör vara alla tiders och klassers valspråk! Jag tror, mina herrar, att detta innehåller någonting att lägga på minnet för eder alla, som här sitta inne med makten.

Herr talman, jag yrkar afslag på konstitutionsutskottets förslag.

Herr *Eklund* i Stockholm instämde häruti.

*Ang. valrätten
till Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Herr Redelius: Då jag begärt ordet för andra gången, för att svara herr Branting på hans anförande i går, kan jag fatta mig mycket kort, enär herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet redan svarat nämnde herre. I den del af herr statsrådets anförande, som utgjorde svar på herr Brantings anförande, her jag, så vidt det kan passa för mig, att få instämma och göra den till mitt eget uttalande. Dermed anser jag mig ha besvarat herr Branting. Hvad beträffar personliga tillmälen, upptager jag dem icke till besvarande.

Jag vill icke heller följa med den talare, som nu sist hade ordet, och ej heller någon annan, som företager sig att döma om andras tankar och afsigter, jag vill för min del inskränka mig att tala om de *saker*, som föreligga, och har då endast att tillägga ett par ord i tvenne hänseenden.

Beträffande då först verkan af den strejk, som nu pågår, vill jag säga, att den åtminstone på mig har gjort den verkan, att den minskat sympatierna för dessa arbetareskarors sträfvan i denna fråga. Om Riksdagen nu fattar beslut om någon utsträckning af den politiska rösträtten, så sker det icke i följd af demonstrationerna, utan i trots af desamma.

Med hänsyn vidare till de repliker och de ömsesidiga förebråelser och beskyllningar, som här förekommit mellan landtrepresentanter och stadsrepresentanter, vill jag endast uttala den meningen, att om vi alla verkligen vilja ha samförstånd på grund af ömsesidig aktning och erkännande af hvarandras rättigheter och friheter, låtom oss då komma sams om att stadga sådana lagar, som gifva lika rätt och lika pligt åt land och stad.

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare öfverläggningen i detta ämne till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,35 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.